

Det nye og det gamle

Reformene i Den norske kirke har fått behørig med oppmerksomhet i tidligere numre av Nytt norsk kirkeblad. At mange prester er trøtte av trosopplæringsreform og gudstjenestereform, er gammelt nytt. At reformene kan komme i konflikt med hverandre, er også gammelt nytt. Når planarbeidet skal samordnes i en lokalmenighet, kan det smelle på mange plan. Eller knirke. Når barne- og ungdomsarbeidet skal integreres i det ordinære gudstjenestelivet, kan ikke bare aldersgrupper, men nye og gamle tenkemåter støte mot hverandre.

Samtidig veit vi at det er mange menigheter i dette landet som har lang erfaring i å samordne et gudstjenesteliv for alle aldersgrupper og gudstjenestedeltakere, lenge før reformene ble unnfanga. I dette nummeret forteller sokneprest i Fet og Dalen, Inger Jeanette Enger, om menighetens erfaringer med et gudstjenesteliv for alle aldre som har fungert i lang tid.

Konfirmantarbeidet er, som NNKs lesere utmerket godt veit, en del av trosopplæringsarbeidet. Vi har fått tre ulike instanser til å presentere sitt arbeid med konfirmantopplegget; IKO, Verbum og KFUK-KFUM. Det er interessant å registrere at opplegga varierer betydelig i måten de forankrer konfirmasjonstida til det lokale gudstjenestelivet. Kanskje dette er en indikasjon på at det ikke er så lett å få disse to reformene til å henge i hop? Vi håper uansett at leserne kan få nye ideer til å jobbe videre med sine lokale konfirmantopplegg.

Grunnstammen i NNK er tekstgjennomgangene, og også i dette nummeret er vi stolte og takknemlige for å by på en rekke kvalifiserte tekster. I dette nummeret velger vi dessuten for første gang en tekstgjennomgang fra forrige nummer som redaksjonen mener utmerker seg som fremragende. Blant mange gode bidrag har vi valgt å framheve Elisabeth Tveito Johnsens tekstgjennomgang om karnevalsgudstjenesten. Redaksjonen gjengir sin begrunnelse annensteds i bladet.

Vi fortsetter debatten om den manusfrie prekenen og inviterer alle som har noe på hjertet til å ytre seg. Generelt er vi takknemlige for alle innlegg og ytringer, og vi mottar gjerne både ris og ros for NNK`s innhold og form.

Magasin

the 1990s, the number of people in the world who are undernourished has increased from 600 million to 800 million (FAO 2001).

There are a number of reasons for this increase. One of the main reasons is the increase in the number of people in the world. The world population is expected to increase from 6 billion in 1999 to 9 billion in 2050 (UN 2000). This increase in population is expected to be most pronounced in the developing countries.

Another reason for the increase in the number of undernourished people is the increase in the number of people who are living in poverty (FAO 2001).

The number of people who are living in poverty has increased from 1 billion in 1980 to 2 billion in 1999 (World Bank 2000).

The increase in the number of people who are living in poverty is expected to continue in the future (World Bank 2000).

There are a number of reasons for this increase. One of the main reasons is the increase in the number of people who are living in poverty (World Bank 2000).

The increase in the number of people who are living in poverty is expected to continue in the future (World Bank 2000).

There are a number of reasons for this increase. One of the main reasons is the increase in the number of people who are living in poverty (World Bank 2000).

The increase in the number of people who are living in poverty is expected to continue in the future (World Bank 2000).

There are a number of reasons for this increase. One of the main reasons is the increase in the number of people who are living in poverty (World Bank 2000).

The increase in the number of people who are living in poverty is expected to continue in the future (World Bank 2000).

There are a number of reasons for this increase. One of the main reasons is the increase in the number of people who are living in poverty (World Bank 2000).

The increase in the number of people who are living in poverty is expected to continue in the future (World Bank 2000).

There are a number of reasons for this increase. One of the main reasons is the increase in the number of people who are living in poverty (World Bank 2000).

The increase in the number of people who are living in poverty is expected to continue in the future (World Bank 2000).

There are a number of reasons for this increase. One of the main reasons is the increase in the number of people who are living in poverty (World Bank 2000).

The increase in the number of people who are living in poverty is expected to continue in the future (World Bank 2000).

There are a number of reasons for this increase. One of the main reasons is the increase in the number of people who are living in poverty (World Bank 2000).

The increase in the number of people who are living in poverty is expected to continue in the future (World Bank 2000).

There are a number of reasons for this increase. One of the main reasons is the increase in the number of people who are living in poverty (World Bank 2000).

The increase in the number of people who are living in poverty is expected to continue in the future (World Bank 2000).

There are a number of reasons for this increase. One of the main reasons is the increase in the number of people who are living in poverty (World Bank 2000).

The increase in the number of people who are living in poverty is expected to continue in the future (World Bank 2000).

There are a number of reasons for this increase. One of the main reasons is the increase in the number of people who are living in poverty (World Bank 2000).

The increase in the number of people who are living in poverty is expected to continue in the future (World Bank 2000).

There are a number of reasons for this increase. One of the main reasons is the increase in the number of people who are living in poverty (World Bank 2000).

The increase in the number of people who are living in poverty is expected to continue in the future (World Bank 2000).

Den innvikla utviklinga - nok en gang

Det skal handle om gudstjenestereform. Og trosopplæring.

En trosopplæringsplan ved siden av gudstjenestelivet er utenkelig. Uaktuelt. Gudstjenesten er stedet hvor troserfaringer gjøres, og hvor kirka puster. Stedet hvor folkekirka og menigheten er et «vi». Hva da med de som anser seg for ferdig trosopplært? At det kan ligge en kime til, ja, kall det gjerne en interessekonflikt, det er på det rene. Det er mulig det som ligger til grunn når avisa Vårt Land 6. desember 2014 bruker overskrifter «Når folkekirken våkner» og tar utgangspunkt i trosopplæringstiltaket LysVåken i Rødtvedt kirke i Oslo, for så å innhente erfaringer fra en gudstjeneste i en annen kirke i Oslo, Uranienborg. Her settes et trosopplæringstiltak opp mot en tradisjonell gudstjenesteerfaring. Det reflekteres over både trosopplæring og gudstjenestereform/ gudstjenesteopplevelser under overskrifta «folkekirke». Harald Hegstad fra MF siteres: «Så mye er i endring i og rundt Den norske kirke, at vi må snakke om en folkekirke i ny utgave»

Stedegen gudstjenesteutvikling i Fet og Dalen

Jeg er blitt spurt om å dele noen erfaringer. Hvordan får vi i Fet og Dalen, fellesområdet hvor jeg er sokneprest, gudstjenestereform og trosopplæring til å gå hånd i hånd? For det er en viktig intensjon fra stab og råd at reformene går hånd i hånd. Om vi får det til, det er det delte meninger om. Jeg vil fortelle om de typer gudstjenester vi har utvikla etter arbeidet med den lokale grunnordninga i 2012, og om det som ligger bakenfor disse valgene. I forkant av dette kommer det en kort beskrivelse av fellesrådsområdet Fet og Dalen. En refleksjon over fenomenene «gudstjenestereform» og «trosopplæring» hører

med. Denne blir kort og stedeget - underforstått, fra mitt sted, altså har jeg ingen intensjoner om å gi det fulle bildet. Så blir det stående igjen noen områder som jeg finner særlig utfordrende, hvor praksis og holdning til dåp er det vanskeligste. Men aller først: I Borg har vi en biskop som insisterer på å kalle gudstjenestereformen og alt dets vesen for gudstjenesteutvikling. Det er det vi driver med her, utvikling av gudstjenesten. Men også utvikling kan være innvikla.

Stedene

Fet kommune har ca. 11 000 innbyggere og er en del av Nedre Romerike-regionen ved Nordre Øyeren. Her er det to sokn, Fet og Dalen. I Dalen bor ca. 15 % av innbyggerne. Årsstatistikken for 2014 viser at det ble holdt 58 gudstjenester i Fet, og 26 i Dalen på søn- og helligdager. Antall gudstjenester har økt gradvis siste årene. Antall deltakere i gravferder har blitt telt, også i de årene det ikke ble etterspurt. Derfor kunne vi for noen år tilbake se at gravferdsmenigheta var omtrent like stor som den gudstjenestefeirende menigheta. Dette, i tillegg til forholdsvis høye tall på dåp og konfirmanter, gjør at vi snakker om oss sjøl som ei typisk folkekirke.

Det lokale arbeidet med reformene

Da gudstjenestereformen seilte opp, så vi på oss sjøl som ganske godt skodd. Et godt etablert gudstjenesteutvalg (med kontor, sokneprester, representanter fra begge råd og andre) med tradisjon for å snakke sammen om både enkeltgudstjenester og gudstjenesteårsplan, med det for øye å ivareta bredde og helhet. Utvalget hadde også fersk erfaring med reformarbeid da utvalget sammen lagde og fikk godkjent prøveliturgi for dåp - den gang det fremdeles var lov med prøveliturgi for dåp. Vi starta med å invitere menighetene til seminar; hva slags gudstjeneste vil vi ha? Det ble et seminar med samtaler som ga mange innspill og stikkord som har vært med gjennom hele arbeidet med lokal grunnordning. Også nå i evalueringsprosessen har det vært åpent for innspill og meninger fra gudstjenestedeltakerne. Fra familiegudstjenester til trosopplæring i full bredde Trosopplæringsarbeid i Fet og Dalen sokn har lang fartstid. Tidligere het det noe annet. Her var det i sin tid full kateketstilling og undervisningsutvalg. Lenge før det ble kalt trosopplæringstiltak, var dette

innbakt i menighetenes gudstjenestefeiring. Da het det familiegudstjenester. Gudstjenester med utdeling av 4-års boka (4-åringar ble spesielt invitert, de og familiene deres var målgruppa, med dertil hørende barneklubb-treff på forhånd), er ett eksempel. Krabbegudstjeneste er et annet, en gudstjeneste der alle døyte foregående år ble invitert til gudstjeneste med gymmatten tilrettelagt for krabbing på plass ved kordøra.

Siden den gang er kateketstillinga halvert og trosopplæringsreformen innført. Halv kateketstilling er blitt til hel trosopplæringsstilling og to andre 20%-stillinger. Trosopplæringsplanen bygges ut for å nå de foreskrevne mål, og vi bruker det språket som forventes... Fet kommune ligger ved Nordre Øyeren, en av Nord-Europas viktigste delta-områder. Og det bruker vi for alt det er verd! Alt som handler om trosopplæring, heter DELTA, også gudstjenestene. Det er utarbeida en logo som er en grønn stor gresk D med inntegna rennende vann. Alle lag av det som ligger i denne logoen, er skriftliggjort. Alt fra deltakelse, geografi, lokal forankring og stedeføgenhet, tre-enighet, rennende/ levende vann, dimensjoner og tiltak. Reformenes intensjoner om stedeføgenhet ivaretas allerede i språket vi bruker. Det kan bli en sovepute, men vi jobber aktivt med saken.

Reformer og innhold

Rundt trosopplæringsreform og gudstjenestereform snakkes det mye om innhold. Og sånn skal det være, kvalitet er viktig! Samtidig erfarer vi at rammene, de fysiske rammene våre, byr på store utfordringer. For vi har bare kirkene. Dalen kirke er fra 1905, med plass til 100, og har de seinere årene fått et tilbygg med toalett og et møterom med plass til 12. Fet kirke er fra 1890, og opprinnelig romma den 750. Noen av de faste benkene er løsna og tatt ut for å gi to litt mer fleksible områder, foran og bak.

Gudstjenesten er menighetens samlingspunkt, utgangspunkt – selve livspusten. Rett og slett hele livsnerva i alt en menighet gjør og er. Det er grunnholdninga. Dette sammen med vår tradisjon, at trosopplæringstiltak skjer i gudstjenestene, bidro i sin tid til et aktivt valg; ny lokal grunnordning skal preges av trosopplæring. Det betyr at våre gudstjenester skal preges av barn og unge som inviteres til gudstjenesteerfaringer, og trosopplæringa i Fet skal ha et stort volum av gudstjenesteerfaring.

I tillegg er det to ting til å si. For det første, dåp skal skje i gudstjenesten. Kandidaten døpes inn i en menighet, og menigheten deltar i feiringa av denne hellige handlinga. Dette er også trosopplæring for dåpsfølget og for menigheten. For det andre, og av mer praktisk art: Bruken av ressurser. Prest og kantor har et særlig ansvar for å planlegge og gjennomføre gudstjenester. Når enkelte gudstjenester er en del av trosopplæringa, sikres samarbeidet innad i staben, også om innhold, kvalitet og utvikling av trosopplæringa. Uten disse gudstjenestene hadde det vært lite arbeidstid fra kantor eller prest å bruke på trosopplæringa.

Reformene blir gudstjenester

Arbeidet med å utvikle gudstjenestene i Fet og Dalen har gitt oss i hovedsak tre forskjellige typer gudstjenester: Høymesse, DELTA-gudstjeneste og dåpsfestgudstjeneste. De har alle samme struktur, samtlige har identisk åpnings – og slutningsdel, og samtlige har nattverd. Høymessen har to varianter, en med og en uten dåp. I tillegg har vi en type gudstjeneste vi kaller «forenklet gudstjeneste uten nattverd» som brukes julaften og 17-mai.

DELTA-gudstjeneste

DELTA-gudstjenestene har erstatta de gamle familiegudstjenestene. Det har vært et helt bevisst valg at disse skal ha nattverd. Tidligere var det svært enkelt å legge dåp til disse gudstjenestene, for de var jo i utgangspunktet så «lette». Fra 2012 gikk vi i helt motsatt retning, ikke dåp, men alltid nattverd. Biskopen har bedt oss revurdere dette med dåp, så nå har vi en DELTA-gudstjeneste per semester med dåp. Nattverden «ryker» ikke ut av den grunn. DELTA-gudstjenestene trenger nødvendigvis ikke et trosopplæringstiltak som sin målgruppe, for liturgien står fint på egne bein. Men en målsetting for enhver DELTA-gudstjeneste er at den har flere aktive frivillige medliturger enn det minimum (kirkevert og klokker) som vi ellers opererer med. Dermed tvinges staben til å ha et stadig fokus på involvering.

Dåpsfestgudstjeneste

Dåpsfestgudstjenesten kom til av to grunner. Forholdsvis høye dåpstall – en glede i disse dager! Utviklinga de siste årene viser at hele dåpsfølget kommer til gudstjenesten! Ja, vi registrerer også at naboer og venner av dåpsfamilien som ikke er invitert i selskapet, dukker opp i kirka for å være med på hendelsen. Tidligere løste vi dette med å ha dåpsgudstjeneste kl. 13.00, etter gudstjeneste kl. 11.00, når den ordinære gudstjenestefeirende menigheten hadde gått hjem. Hvilket signal gir det? Hva slags teologi og kirkesyn var vi da med på å opprettholde? For egen del erfarte jeg at jeg bidro til en gudstjeneste for de innenfor, og en for de utenfor. En kan tenke stort om at de døpte ble døpt inn i en menighet bestående av eget og andres dåpsfølger, og det gjorde vi. Men som fast ordning ble dåpsgudstjeneste etter ordinær gudstjeneste feil, den fikk status som en særlig menighet, med for svake «linker» inn til det ordinære gudstjenestelivet. Eller rettere sagt: Vi klarte ikke å skape de tydelige linkene til menighetens «egentlige» gudstjenestefellesskap. Og hva er det for et språk? Den egentlige gudstjenesten? Vi sleit. Vi innså at dette var en gudstjenesteutvikling vi ikke ønska. Dåpsfestgudstjenesten er et bevisst valg for den ønska utviklinga.

Dåpsfestgudstjenesten skjer kl. 11.00 og er menighetens hovedgudstjeneste den søndagen, ca. hver 6. søndag. Det er som regel mye folk, erfaring tilsier at hvert dåpsbarn gir 25 ekstra oppmøtte. Sånt blir det liv og røre av. Dåp tar mye tid. Og vi som planlegger, har fokus på at noen av salmene skal være kjent for dåpsforeldrene fra dåpstrefet. Nattverden feires, og ofte er det køer av folk som sjelden går til nattverd. Lysgloben er full av tente lys. Vi har lagd et lystningssted til. Det er klart at så mye bevegelse av mennesker med en lavere gjennomsnittsalder enn vanlig, utfordrer. Noen blant den ordinære gudstjenestefeirende menigheten opplever at dette ikke gir dem nok som gudstjenestedeltakere. Dette mener jeg er den største utfordringa vi har som ordinær gudstjenestefeirende menighet og som folkekirke. Faktisk så står begge deler i fare for å tape noe vesentlig.

Høymesse

Høymessen er den av gudstjenestene som er mest tradisjonell. Her lyder alle kirkeårets tekster, og her feires nattverd ved alterringen med særkalker. Nå pågår siste runde med evaluering, og det er svært sannsynlig at den liturgiske musikken blir som før 2012. I planlegginga av gudstjenestelista er det et mål at det annenhver søndag skal være høymesse. Noen ganger blir det høymesse med dåp for å imøtekomme flere alternative datoer for dem som melder dåp.

”Ung” folkekirke – inn i gudstjenesten

Sjøsagt skal oppvoksende generasjoner påvirke og endre vår gudstjenestefeiring. Det var i sin tid både utgangspunkt og intensjon for gudstjenestereformen, dratt i gang av Ungdommens kirkemøte 2003. Trosopplæringas tyngde gjennom reform og ressursbruk er en like sjøsagt premissleverandør for utviklinga av gudstjenestene. At det påvirker oss som folkekirke, er nødvendig og ønska. Vi bruker mye krefter på trosopplæring, og vi bruker mye krefter på utvikling av gudstjenesten. Mitt anliggende er at de gjensidig avhengiger av hverandre. Folkekirka og dens framtid er noe mer enn disse reformene. Diakoni for eksempel. Men reformene knytta til trosopplæring og gudstjenesteutvikling er viktige. Ikke minst fordi så mange av våre resusser er bundet opp i dem. Uansett; trosopplæring skal vi ha. Gudstjenester skal vi ha. Og kirke for folk har vi - folkekirka vil vi ha med oss videre. Og ja - det er innvikla.

Innvikla folkekirke – språk til besvær?

Det er flere forhold som gjør det innvikla. For det første språket vårt. Vi trur vi snakker med objektive og allmenngyldige størrelser når vi vurderer, foreslår og diskuterer gudstjenestene. Når er kirka kirke? Spør vi. Eller: Når framstår kirka som den kirka jeg trur er best for oss nå, og for framtida? (Og her kan leserne bytte ut «*jeg trur*» med: jeg ønsker, slik jeg kjenner til fra før, jeg føler, opplever, synes, har velbegrunna belegg for, flertallet har bestemt osv.) Mitt poeng er at i samtalen rundt utvikling av gudstjenestene, er det meste vi snakker om tufta på individuelle erfaringer. Erfaringer og opplevelser er som

kjent individuelle. De er ikke underlagt logiske regler, men lar seg påvirke av alle våre sanser, tidligere opplevelser og mye, mye mer. En gudstjeneste er en opplevelse. I artikkelen jeg nevnte innledningsvis, blir dette svært tydelig. Vi hører ikke så mye fra Lys Våken gudstjenesten i Rødtvedt, men det er grunn til å anta at det ungene var med på dagen før (bl.a. salmesangkonkurranse), preger deres opplevelse av gudstjenesten. Fra gudstjenestefeiringa i Uranienborg hører vi om mange folk, mange hjemmebakke kaker til kirkekaffe, salmesang fra et av byens beste kor og storslått lyd. Jeg håper at ungene på søndagens gudstjeneste i Rødtvedt kirke fikk oppleve å synge salmer de var blitt kjent med, av full hals. Og at det i Uranienborg kirke var et stort fellesskap som bar liturgi og gudstjeneste – det trur jeg på. Både at det opplevdes slik, og at det var det. Og da beveger vi oss språklig sett fra det individuelle over i det mer objektive. Men da er også ytre fakta som «et av byens beste kor» og «storslått lyd» lagt inn i min forståelse.

Ubehaget i en inkluderende fredshilsen

Jeg tar med et eksempel fra vårt arbeid med lokal grunnordning som tydeliggjør at de valga vi tar for å nå det som er ønskelig, ikke fungerer som ønskelig for alle. Det ble argumentert sterkt for å ta med utvida fredshilsen, at en skal hilse sin med-gudstjenestefeirende med «Guds fred» ved et håndtrykk. Fordi vi trenger å se hverandre som gudstjenestefeirende fellesskap, fordi et slikt ledd vil virke inkluderende. Trur vi. Her kan en si at vi antok at det vi ønska å oppnå, mer inkludering, objektivt sett skulle oppnås ved et bestemt valg, utvida fredshilsen. Så får vi sterke tilbakemeldinger om at det gjør det ikke! Begreper som «ubehag» og «svært forstyrrende» blir brukt. Gode intensjoner til tross, utvida fredshilsen virker ikke sånn som vi ønska for alle. Noen argumenterer til fordel for utvida fredshilsen fordi det virker inkluderende. Noen rapporterer at de erfarer den samme handlinga som ekskluderende. Stikk i strid med den gode intensjonen. Det som erfares som inkluderende for noen, gjør ikke det for alle. Og sånn kan vi vel egentlig gå igjennom hele registeret for de målsettingene vi har for en gudstjenesteutvikling. Tiltaket for å oppnå en målsetting er knytta til erfaringer og opplevelser, ikke logikk.

Trivsel i gudstjenesten og den subjektive opplevelsen

Vi kan ikke bli enige om følelser, opplevelser og erfaringer. Vi kan objektivt sett snakke om hvor varmt det bør være i et kirkerom for at folk flest skal trives optimalt. Samtidig vil det være for kaldt for herr Pettersen og for varmt for fru Hansen, mens det er med en viss fare for at småbarnspappa Jensen må være på vakt, siden varmerøra under benken står på, og unga som kravler rundt beina, hans kan brenne seg. Og blåser det sterkt, blir det uansett for kaldt, siden kirka ligger på et høydedrag. Vi kan likevel bli enige om at en innendørs temperatur på 21 grader må være greit. Temperaturmåleren stilles, og saken er løst.

Men vi klarer ikke å bli enig om hva som erfares som inkluderende, oppbyggelig, bærende, trosstyrkende osv. Til det er vi for forskjellige. Det er dette jeg synes er mest innvikla; vi snakker som om gudstjenestene er objektive størrelser, ikke en hendelse, en erfaring. En gudstjeneste er ikke noe vi kan tilføre et ledd eller et virkemiddel for å endre den til noe som er ønska, for så å forvente at alle som var der nikker og sier at også de oppnådde det som ble ønska. Kanskje de ikke en gang delte det samme ønsket. En gudstjeneste er mye mer enn det det står på kjøreplanen at den skal være. Den er erfaringer. Opplevelser, noe vi får være en del av, og noe vi får være med på. Objektet gudstjeneste har et subjekt: VI.

Nattverd og reform

Nattverdfeiiring ved hver gudstjeneste antok vi i utgangpunktet skulle bli litt å bryne seg på. Det har ikke skjedd. Det synes som om de som går sjelden til gudstjeneste tar til seg: «Sånn gjør vi det her. Nå får vi være med på nattverd også», er den positive holdninga. Blant de mer ordinære gudstjenestedeltakerne er det mye lovord å hente, og de har gjort «Vi er barn i Guds hus. Vi er grener på Hans tre. Alle døpte kan gå sammen, vi får kjenne Jesu fred!» (N 623, Ø. Wang) til våre ord. For å bli i det litt svulstige og opplevelsesbaserte språket, så sier jeg her at når vi på dåpsfest- eller DELTA-gudstjeneste feirer nattverd, så er det et «vi» som tar del i et sakrament. Vi er virkelig ei folkekirke. Her er det ikke noe «de utenfor» og «oss innenfor». Når jeg som vanlig gudstjenestedeltaker går for å motta brød og vin, blir jeg ikke beglodd av såkalt kirkefremmede, jeg bidrar til å vise en vei å gå. Og alltid går noen med.

Utfordringa ligger i tidsbruk, og i liturgien. At en gudstjeneste totalt sett ikke skal ta for lang tid, er alltid et tema. Det handler om planlegging og vilje til å se på helhet, men altså: å feire nattverd, det er en kjernehandling for tro. Jeg er ikke ferdig med mine refleksjoner rundt nattverdliturgiene, men ønsker at de var mer «effektive». Effektive på den måten at de, samtidig som de styrker fellesskapet, også gir mer rom for refleksjon og bevegelse. Er det mulig?

Dåp og reform

Som tidligere nevnt, det som virkelig utfordrer meg, er dåp. Den utfordrer hele prosjektet «trosopplæring hånd i hånd med gudstjenesteutvikling», og dermed vår framtid som folkekirke. Igjen går jeg her helt konkret, lokalt og praksisrelatert til verks. Her trekkes ikke de store linjene om folkekirkas utvikling, ei heller dåpsteologiens helhet. Dåpsritualet utfordrer. Det tar for lang tid, det er for ordrikt og oppleves kompakt i betydningen stappa. Det inneholder alt for lite involvering av hele menigheten. Det forblir en handling der framme som jeg som liturg har jobba mye med skal angå alle som er tilstede. For det skal angå trofaste gudstjenestedeltaker Kari at i dag døpes Emma, og det inn i vår menighet. En hellig handling, et under skjer. Ikke bare med Emma og for hennes nærmeste, men for alle, for «vi»-et, for fellesskapet.

”... de vil det beste for barnet sitt” og nusseliggjøring?

For ei tid tilbake spurte jeg en passe trofast gudstjenestedeltaker på ca. benk nr. 13 hva han tenkte under dåpen. Svaret var: «Jeg tenker at de vil det beste for barnet sitt. Å se det – det er flott! Så her er de da. Fint å se det gode som skjer dåpsfamilien i mellom, der de veksler blikk, er glade i hverandre og i barnet osv.» Nydelig svar. Men ganske mye en tilskuers svar. Vi har gjennom årene gjort noen grep, noen velger å kalle noe av det igjen for nusseliggjøring. Men det er en svær dramaturgisk oppgave å la det underet som skjer foran første benk angå de som sitter på benkeradene fra 23 og bakover. For det underet som skjer laaangt der framme er jo, ut fra min erfaring, grunnleggende for deres troshistorie! Hvorfor får vi ikke dette bedre fram? Og dåpsforeldrene, de er, igjen relatert til de fortellingene jeg får fra dem, så berørt av at menigheten er mer enn dåpsfølget. For dem

betyr det faktisk at den ordinære menigheten er der, ser dem, hører deres ja, ber og bekrefter deres tro ved at også flere tror (det heter vel egentlig fellesskap av troende). Mye bedring kan komme med en bedre fungerende dåpsliturgi. (Stikkordsrefleksjon, to rekker: liturgi – dramaturgiens *mimesis* og *katharsis*. Hellig handling – ord – vann – kors – fellesskap.)

Dåpsbarn som fremmedelementer

Så mener jeg at vi har en lang vei å gå med tanke på den regjerende tenkninga om dåp. Når vi som den ordinære gudstjenestefeirende menighet ser, snakker og tenker om dåpsbarn, familie og følge som fremmedelementer, som noe som forstyrrer, som noe som ikke er av det egentlige ved en gudstjenestefeiring, da er vi på ville veier som menighet. Jeg sier ikke at vi tenker sånn om dåp her. Men noen ganger hører jeg et snev av et sukk som kan ligne på holdninga som beskrives ovenfor. Og noe som slekter på denne holdninga, synes jeg har blitt litt for ofte gjenkjent blant kollegaer og andre. Uansett, dette er en holdning som ikke er forenlig med luthersk dåpsteologi. Likevel er jeg nysgjerrig på hvorfor så mange gudstjenestedeltakere uttrykker slitenhet i forhold til dåp? Hvis det å være tilskuere og menighet (bekrefte ved å se, høre og be) ikke er givende eller trostyrkende nok, hva skal til?

Gudstjenesteutvikling og trosopplæring hånd i hånd

Det er nok å ta tak i. Vi er ikke ferdig med gudstjenesteutvikling sjøl om lokal grunnordning blir evaluert i løpet av våren. Vi har gjort et godt stykke arbeid med bevisste valg for å få trosopplæring og lokal grunnordning til å gå hånd i hånd. Etter mitt syn har ikke folkekirka råd til å la være å dra dette sammen. En ting er ressursene. En annen side er det teologiske, synliggjort ovenfor gjennom refleksjonene knytta til sakramental praksis og tenkning.

Konfirmantbibelen - konfirmantboka kirken ville ha

Konfirmantbibelen ble laget på bestilling fra kirka. Folk var lei av å bære bøker og hefter. Noen så det bakvendte i at Bibelen som regel ble gitt konfirmantene som gave først når hele konfirmanttiden var over. Derfor kom utfordringen: «Bibelen er den beste konfirmantboka. Gi oss Bibelen som konfirmantbok!» Derfor ble Konfirmantbibelen til. ¹

Prisbelønt og grensesprengende – i bok og på nett
Den nye Konfirmantbibelen fra Verbum og Bibelselskapet kom i 2012 og har vunnet flere designpriser. Ved tildelingen av «Merket for god design», som deles ut av Norsk Designråd, skrev juryen følgende:
Den norske kirke utfordret Bibelselskapet til å lage en bibelutgave

¹ Konfirmantbibelen er et resultat av teamarbeid. Konfirmantprest og forfatter Sindre Skeie skrev temasidene «Veien», korte tekster i forskjellige sjangre: fortellinger, spørsmål, refleksjonstekster. Kateket Nina Engen bidro med undervisningserfaring og med en historie: Grinilunden kapell skulle pusses opp. For å symbolisere at den skulle stå opp igjen fra asken, engasjerte de graffitikunstner Thomas Stønjum til å illustrere «Død og oppstandelse – 1. Kor 15» i kirkerommet. Dette grep bokdesigner Eivind Stoud Platou tak i. Slik kom et av de sentrale graffiti-motivene fra Grinilund, en dødningskalle med blomster som vokste ut av øyenhulene, til å prege et av de utskiftbare omslagene på Konfirmantbibelen. Ikke alle trosopplærere var like fornøyde. Men rapporter tyder på at konfirmantene skjønner symbolspråket godt. En med moped-mekking som konfirmasjonsaktivitet, sa: «Dette skjønner jeg i hvert fall. Livet seirer over døden, ikke sant?»

som også kunne fungere som hovedbok i konfirmasjonsundervisningen. Til dette trengte de en utgave av den siste bibeloversettelsen, men bundet sammen med et pedagogisk hjelpestoff som gjør konfirmanter og veiledere i stand til å relatere bibelens tekster til konfirmanternes livserfaring.

Juryen fortsetter:

Den nye konfirmasjonsbibelen er en fantastisk og relevant inngang til religion. Eieren kan velge blant flere varianter av bokomslaget, noe som hyller individualiteten. Boka er beriket med symboler, illustrasjoner, kollasjer og bilder. Fokus på symbolenes effekt og kraft er en god idé som kan fremme diskusjon om identitet. Dette gir inspirasjon til å gå inn i teksten. Konfirmasjonsbibelen møter ungdom i øyehøyde med god brukerveiledning, og oppfordrer til en aktiv leserholdning. Den nye konfirmasjonsbibelen er et eksempel på at design kan gjøre en forskjell, og får selv ikke-troende til å bli nysgjerrige på innholdet.

Og dette finner du mellom Konfirrantbibelens permer:

- hele den bibelske grunnfortellingen (Bibel 2011)
- innsteg med brukerveiledning til Bibelen som minnebok
- alle konfirranttidens temaer i den integrerte konfirrantboka «Veien»
- klassiske kirkekunst-symboler og nye ikoner som illustrasjoner
- Kristuskransen integrert i hvert tema-oppslag
- en omfattende Bibelveiviser
- sentrale katekismetekster, liturgier og utenat-tekster
- plastomslag med 4 utskiftbare cover – eller lag dine egne

Det finnes også to tilleggshefter som kan legges inn i plastomslaget:

- Luthers lille katekisme i ny oversettelse med Konfirmanbibelens symboler og design²
- «Skatten og perlene» – Kristuskransen for konfirmanter³

Konfirmanbibelen har sin egen nettside, www.kbibel.no. Her møter du tema-labyrinter som aktualiserer de viktigste temaene i «Veien». Konfirmanbibelens symboler fins som nedlastbare filer – til den som vil designe sitt eget materiell eller kanskje trykke egne t-skjorter til årets konfirmanthull. Nettkateket Jan Inge Gundersen svarer på spørsmål. Her er også egne veiledersider med ekstra ressursmateriale.

Målsettingen med Konfirmanbibelen

Randi Langkaas, rådgiver i Kirkerådet, og Heid Leganger-Krogstad, professor i rel.ped. på MF, er forfattere av innledningsstoffet til lærerveiledningen, som lanseres våren 2015. Konfirmantsamlingene er laget av kateketene Nina Engen og Inger Helén Nygård. Målsettingen med bruken av Konfirmanbibelen er å gi konfirmantene

- grunnleggende kunnskap om Bibelen, kristendommens hovedkilde
- kunnskap som fester kristendommen til faktisk historie og en lineær tidsforståelse
- kunnskap om Gud gjennom Guds handlinger med mennesker i historien
- forståelse av at Jesus var både Gud og menneske (inkarnasjonen)

² Oversatt og presentert av Harald Kaasa Hammer. Ny utgave 2013.

³ Skrevet av Egon Askvik. Ny utgave 2013.

- et trygt ståsted, slik at de kan delta i dialog med mennesker som har andre religioner og livssyn
- forståelse av at kirkens liv er en fortsettelse av Bibelens store fortelling
- redskaper til å forstå kunst, litteratur, språk og tradisjoner i den vestlige kulturen
- forståelse av Bibelen som kilde til kristen etikk og praksis
- kjennskap til den store bibelfortellingen som gode og fargerike fortellinger å leve med, fortellinger der de møter Jesus, identitets- skapende fortellinger med varig verdi og bærekraft, fortellinger som nærer troen, gir håp for fremtiden og trøst i vonde tider og som fortellinger som bidrar til livstolkning og livsmestring

Konfirmentene vil ofte ha svært ulik forhåndskunnskap om Bibelen. Det er viktig å behandle tekster og fortellinger slik at også de med lite forhåndskunnskap kan henge med. Konfirmentlærere som har forberedt seg på å formidle tekstene i form av muntlige fortellinger, vil oftest erfare at de skaper interesse, selv blant dem som gjenkjenner dem. Bibelkunnskap gis ikke i skolen i samme omfang og på samme måte som før. Tidligere skapte bibelfortellingene det store *vi* i klasserommet. Når de blir lest eller fortalt i faget Religion, livssyn og etikk (RLE), er de en del *av de kristnes fortellinger*. Undervisningen i RLE klargjør at fortellingene hører til kristendommen, men siden elevene møter gudsfortellinger fra mange tradisjoner, har de ofte vansker med å huske eller forstå hvilke som hører til hvor.

I skolen møter de mange GT-fortellinger. Disse blir først og fremst presentert som en del av jødedommen, dels som fortellinger jødedom, kristendom og islam deler. Det betyr at GT blir undervist uten en videreføring i eller et utblikk til kristendommen. Når en bruker Konfirmentbibelen, er det avgjørende at GT-tekstene blir plassert inn i en kristen historieforståelse. Dette trenger konfirmentene hjelp til. Sammen med Hilde Heitmann, trosopplærer i Re, utvikler Verbum og Bibelselskapet et nytt læremiddel, *Tidslinjen, Den store fortellingen i Bibelen*. Tidslinjen viser den bibelske kronologien ved hjelp av femti

illustrasjoner til sentrale tekster i GT og NT. Dette er en ressurs som kan knyttes til tidslinjen på innledningssidene i Konfirmanbibelen. Tidslinjen lanseres på Trosopplæringskonferansen 2015.

Lærerveiledningen

Den nye lærerveiledningen starter med en kort oversikt over *Konfirmanbibelens innhold* og en introduksjon til hvordan den kan fungere som konfirmanbok. Her er også en refleksjon om hvordan de utskiftbare omslagene kan brukes. Lærerens rolle beskrives. *Emmaus-modellen* beskrives og knyttes til trosopplæringsens innholdselementer. Det vises hvordan Emmausmodellen kan bidra til å åpne Bibelens fortelling for konfirmantene. Her finner du også refleksjoner rundt unges situasjon i dag. Deretter følger en presentasjon av Emmausmodellens innhold og rammer: menneskelige ressurser, og tilretteleggelse av undervisningsplan og undervisningsrom. Hvert av disse hovedavsnittene inneholder metodiske refleksjoner.

Under overskriften *Konfirmantsamlinger* presenteres hovedtemaene for undervisningssamlingene, slik de er bygd opp i Konfirmanbibelen. Det er også forslag til hvordan hvert enkelt tema kan arbeides med sammen med konfirmantene. Hver samling er ment som en oversikt over hovedstruktur, undervisningsmål og metode for en dobbelttime.

Tema og tekster er valgt med utgangspunkt i Plan for trosopplæring i Den norske kirke.⁴ Det kan selvfølgelig tenkes både andre temaer og alternative tekster og samlinger. Undervisningssamlingene slik de er presentert, kan være et veiledende utgangspunkt for forberedelsesarbeidet. Emmaus-modellen er velegnet som metode for å lage egne samlinger.

⁴ Plan for trosopplæring inneholder en omfattende liste over sentrale bibeltekster som anbefales til bruk i konfirmantopplæringen. Se Plan for trosopplæring: Kirkerådet 2008, kapittel 3 s.16-17.

Emmaus-metoden: livstolkning, tradisjon og praksis
 «Konfirmantbibelen er 'håndfast kristendom'. Samtidig tilbyr den en alt-i-ett-løsning. Konfirmantbibelen er fleksibel i bruk og passer inn i alle typer konfirmantopplegg og konfirmantsamlinger», sier Heid Leganger-Krogstad. Noe av årsaken til fleksibiliteten i opplegget er Emmaus-metoden, som ligger til grunn for hele Konfirmantbibel-konseptet. Denne metoden er hentet fra livet selv, slik det artet seg for to venner som gikk på veien fra Jerusalem til Emmaus og snakket sammen om en forferdelig hendelse de hadde vært vitne til i påsken i Jerusalem. Vennen, som de trodde skulle bli konge, var drept.⁵ Da kom det en og slo følge med dem. Han spurte hva de gikk og snakket så ivrig om. Så lyttet han mens de fortalte.

Da de hadde fortalt ferdig, begynte mannen å fortelle en annen historie. Den var hentet fra Skriftene, og handlet om en annerledes vei til tronen, gjennom lidelse til herlighet. De ble berørt og inviterte ham inn til kveldsmat når de kom fram. Da han brøt brødet og ba takkebønnen, kjente de ham igjen. I det øyeblikket smeltet deres fortelling og Skriftenes fortellinger sammen: Kongen deres, som hadde lidd, var her. Da ble han usynlig for dem. Men nå visste de. De løp for å fortelle, og fortellingen stanset ikke med det. Han ble tatt opp til himmelen og er fortsatt usynlig til stede når brødet blir brutt og våre fortellinger møter Bibelens fortelling.

Liv, tekst og invitasjon, det er Emmaus-metoden. Disse tre stikkordene korresponderer med de tre kjerneområdene i Plan for trosopplæring: *Livstolkning og livsmestring, kirkas tro og tradisjon og kristen tro i praksis*. «Disse tre aspektene er nødvendige i arbeidet med å formidle Guds kjærlighet i Jesus Kristus, de påvirker hverandre gjensidig og tydeliggjør hva undervisningen handler om», heter det i den nye lærerveiledningen til Konfirmantbibelen.

Konfirmantenes virkelighet

I lærerveiledningen skriver Randi Langkaas og Heid Leganger-Krogstad bl.a. om valgmuligheter, kroppsidentitet og møtet med religion gjennom RLE-undervisningen i skolen som viktige forutsetninger de unge kommer med til konfirmasjonsundervisningen. I avsnittet

5 Luk 24,13-35

«Konfirmantenes virkelighet» presenteres de unges valg og dilemmaer som en av utfordringene. «Ungdom i dag har et utall muligheter og valg. De vet at det å skape seg en framtid, i stor grad er overlatt til dem selv. De er sin egen lykkes smed. Derfor er det heller ikke mye opprør», heter det videre. Den som skal være konfirmlærer i dag, må makte å relatere Bibelens fortellinger til konfirmantenes livsverden. Hva har de å formidle til unge mennesker som kjemper med krav og forventninger fra mange hold? Konfirmanttiden bør være «vurderingsfri sone», et friminutt fra kravene de møter mange andre steder, skriver forfatterne.

Opplevelsen av å ikke holde mål i forhold til egne idealer f.eks. når det gjelder kropp, trening og kosthold, gjør at mange unge er mer fortrolige med følelsen av personlig *skam* enn med *skyld* som et relasjonelt begrep. Å lytte til Bibelens skapertanke er en god og nødvendig motvekt mot drømmen om den ideelle kroppen. Samtidig kan erfaringer med samlivsbrudd og relasjonelle kriser i familien og vennekretsen utfordre undervisningen om synd på en særegen måte. Å være en god og trofast venn er et viktig ideal, og lojalitetsbrudd anses som svik. I denne sammenhengen kan det bibelske syndsbegrepet plasseres og gis innhold. Vi kan ikke ta for gitt at konfirmentene har erfaring med synd og skyld som religiøse kategorier. Guds hellighet og begrepene synd, skyld og soning må forklares i lys av Den store fortellingen i Bibelen. Konfirmentene kan lære noe om dette ved å komme tett på mennesker i Bibelen som opplever at de svikter Gud, erkjenner sitt svik og blir tatt til nåde.

I skolens RLE-undervisning har konfirmentene lært at religion er et vanlig fenomen, selv om dette ikke er synlig i skolens visjon, dagsrytme og utforming. Likevel har de lært at religion og kultur henger nøye sammen. Mange ser derfor på religion som et system eller en tradisjon å høre til i. Når de velger å gå til kirkelig konfirmasjonsforberedelse, ønsker de å bli tatt på alvor med sitt valg og bli regnet som tilhørende i kirka. I kraft av dåpen er de også det. Derfor bør konfirmandundervisningen ha en tydelig dåpsteologi, og «ikke bære preg av sjelegransking», heter det i lærerveiledningen.

Det viktigste målet

Konfirmentene kommer til kirka for å lære mer på en måte som skolen ikke gir mulighet til. De ønsker kunnskap i rammen av ekte liv,

med de trospraksiser som hører til. De nærmer seg religion gjennom erfaring der tidligere generasjoner nærmet seg religion rasjonelt. Og der, i rammen av det livet konfirmantene lever, i familiene de tilhører og sammen med de andre som har valgt samme type konfirmasjon som dem, er det kirkas oppgave å møte dem, vandre med dem og introdusere dem for den trosfortellingen som er kirkas tekst. Denne teksten er konstituerende for liv, fellesskap og praksis i kirka. Derfor er det å skape møtesteder mellom konfirmantenes livsfortelling og Den store fortellingen i Bibelen det aller viktigste målet med konfirmasjonstiden.

Mikkelsmesskonferansen 2015

- Kirkerådets årlige konferanse for gudstjenesteliv

“Da jeg trengte en neste” - Om liturgi og diakoni

Gudstjenesten har en sterk diakonal dimensjon.

Kirken bruker liturgier i møte med mennesker i ulike livssituasjoner.

Hvordan forene liturgi og diakoni i praksis?

Bidrag ved Ådne Njå, Anne Hirsch, Sindre Skeie, Siv Limstrand og Knut Størdal m.fl.

Erkebisppegården i Trondheim

21.-22. september 2015

Pris: kr. 1 600

Mer informasjon på
kirken.no/mikkelsmesskonferansen

DEN NORSKE KIRKE
Kirkerådet

Hvorfor konfirmerer kirken?

I 2014 ble Norges KFUK-KFUM tildelt midler fra Kirkerådet til utvikling av nytt 60 timers konfirmantopplegg. Det nye opplegget tar nå form, og det vil bli lansert på trosopplæringskonferansen 5. november i år.

I utviklingen av dette opplegget er det viktigste spørsmålet: Hvorfor konfirmerer kirken? Eller mer presist: Er konfirmasjonen til for kirkens skyld, for Guds skyld, eller for konfirmantenes skyld? Dette spørsmålet utfordrer til å tenke igjennom hva kirken helt grunnleggende vil med konfirmasjonen. Vil den først og fremst gjøre ungdommene mer kristne? Vil den at ungdommene skal bli aktive i menigheten? Vil den at ungdommene skal ha mer faktakunnskap om kristen tro? Det finnes utallige gode motiver og gode ønsker for ungdommer i kirke-Norge. Vi i KFUK-KFUM tror det beste som kirken kan gjøre, er å si: «Konfirmasjonen er til for menneskets skyld, ikke mennesket for konfirmasjonens skyld. Aller mest ønsker vi at ungdom gjennom konfirmasjonen skal få noe som er til hjelp for dem.»

Hva kan være viktigere enn at ungdom opplever at kirken støtter og styrker dem gjennom en utfordrende livsfase? Hva er så til hjelp for unge mennesker i dag? Hva ønsker konfirmanter fra kirken? Det varierer fra ungdom til ungdom. Det varierer også i hvilken grad et menneske er klar over egne behov. Den som skal gi noen det de trenger, har derfor i de fleste tilfeller ikke noe annet alternativ enn å spørre hva den andre ønsker. Å peke ut hjelper i andres øyne for så å ta dem ut, er sjelden en god metode.

Så hva ønsker egentlig konfirmanter at konfirmasjonstiden skal handle om? KIFO og Kirkelig Utdanningscenter i Nord (KUN) gjennomførte i 2007 en konfirmantundersøkelse. Både konfirmanter og ansatte ble spurt om konfirmasjonstiden. Som i undersøkelsen til Morten Holmqvist presentert i boka «Jeg tror jeg er lykkelig», viser

konfirmantundersøkelsen 2007/2008 at ungdom er lite orientert i kristen dogmatisk retning. Konfirmantene er mest interessert i livsnære temaer. Aller helst ønsker de å lære om *Vennskap*, fulgt av *Meningen med livet*, *Rettferdighet og ansvar for andre*, *Kristne høytider og hva de betyr*, *Kropp og seksualitet*, *Dåp*, *Vold og kriminalitet* og *Klima/miljøspørsmål*. Blant de åtte mest populære temaene finner vi altså kun to som er eksklusivt og eksplisitt kirkelige: *Dåp og Kristne høytider*. Medarbeidernes rangering prioriterer derimot det vi kan kalle klassiske temaer i konfirmasjonsundervisningen. Fra topp rangerer medarbeiderne: *Jesus Kristus*, *Den Hellige Ånd*, *dåp*, *nattverd*, *rettferdighet og ansvar for andre*, *trobekjennelsen*, *kristne høytider og meningen med livet*. Her er det motsatt: kun to av åtte temaer er ikke spesifikt knyttet til kristen tro.

Vi ser altså en tydelig forskjell mellom konfirmantenes interesse og medarbeidernes prioriterte temaer. Dette gjenspeiles i den faktiske undervisningen. Hele 38 % av konfirmantene som svarte på konfirmantundersøkelsen sa at de opplevde at «det vi hadde om i konfirmantundervisningen har lite å gjøre med mitt vanlige liv» (Krupka i KUN, 2009: 252). Det er utfordrende å kommunisere med, lytte til og snakke med ungdom. Samtidig er tallet 38 % et alvorlig tall. Hvordan kan konfirmasjonstiden oppleves mer relevant for ungdom?

KFUK-KFUM ønsker å ta flere grep for at dette skal være mulig. Det første grepet handler om grunnleggende formål. Slik det grunnleggende formålet med konfirmasjonen handler om å støtte og styrke konfirmantene, ønsker vi å tydeliggjøre det grunnleggende formålet med hver av undervisningsøktene. Målet er alltid mennesket. I hver samling er det avgjørende at ungdom får anledning til selv å skape og finne mening i kristen tro, slik at den kan bli en ressurs i eget liv. Det ungdommene ikke finner mening og hjelp i, er ikke verdt å prioritere.

Dette henger nøye sammen med sosiokulturell læringsteori, som er det andre grepet i KFUK-KFUMs nye konfirmantopplegg. Konfirmantundersøkelsen 2007/2008 undersøkte også undervisningsmetoder. Bernd Krupka ved KUN oppsummerer i artikkelen «Konfirmasjon som innlemming i kirkens tradisjon» resultatene fra konfirmantundersøkelsen slik: «Bildet vi får fra vårt utvalg er (...) at lærerforedrag faktisk dominerer.» Han sier også at medarbeiderne synes å tro at konfirmantene har det best med de aktiviteter medarbeiderne bruker minst, og har det ikke noe spesielt bra med de metodene medarbeiderne bruker mest». KFUK-KFUMs nye undervisningsopplegg inne-

holder undervisningsmateriell som i svært stor grad har til hensikt å aktivere konfirmanter som medtolkere og «kunnskapere» i konfirmasjonstiden i norske menigheter.

Vi legger til grunn for vårt nye konfirmantopplegg at læring ikke først og fremst handler om tilegnelse av påstandskunnskap eller deltakelse i praksis. Læring handler ikke om å ha kunnskap, men om å utvikle, bruke og kombinere kunnskap i et fellesskap. Ungdom skal i konfirmasjonstiden få bli kjent med og mestre redskaper som er verdifulle for resten av livet.

Redskapene er briller som vi ser livet og verden gjennom. Klokka er et godt eksempel på dette. Læring av klokka handler heller ikke om å lære noen objektive fakta; det handler om å skape mening knyttet til bruk av klokka. Samtidig er ikke klokka noe vi kan ta i bruk uten at klokka «handler med» hvordan vi ser på dagene og livet. Å ha lært seg klokka har slik sett ikke bare betydning å lære tallene, men å se hver dag med nye øyne. Klokka har slik i høyeste grad blitt en «medierende artefakt», et redskap som formidler virkeligheten til oss. For at læring skal kunne skje i konfirmasjonstiden, må man ut fra denne læringsteorien gi rom for at konfirmanter kan skape mening i kristen tro gjennom bruk av redskaper. Konfirmasjonstiden kan da bli en tid for å få redskaper til bruk i eget liv. Professor Geir Afdal stiller i boka «Religion som bevegelse» et avgjørende spørsmål for at dette skal kunne skje: «Er det religiøse språket, ritualene, symbolene og de materielle redskapene noe deltakerne kan bruke i sin aktive deltakelse i ulike virksomheter?» (Afdal, 2013: 135).

Disse grepene får mange konsekvenser for konfirmasjonstiden. Her vil jeg nevne tre konsekvenser:

Grepene får konsekvenser for rammene for undervisningen. Har vi konfirmasjonsundervisning i kirkerommet, eller i en menighetssal med stoler på rad? Står lederen for konfirmantsamlingen foran og formidler meningen som han eller hun har funnet i kristen tro, eller sitter alle i ring for en samtale? Gjennomføres undervisningen for 150 konfirmanter samlet, eller deles den opp? KFUK-KFUMs nye konfirmantopplegg vil legge opp til rammer som fremmer ungdommens medvirkning og kunnskaping.

Grepene får også konsekvenser for den ansattes rolle. I et konfirmasjonsopplegg for tilegnelse, er den ansattes rolle å være autoritet. I et konfirmasjonsopplegg for kunnskaping og ung medvirkning, er det avgjørende at den ansatte ikke blir autoritet i meningsskapingen.

Skaping av ny kunnskap kan vanskelig skje dersom én deltaker skal evaluere de andre. Reell forhandling om livstolkning kan vanskelig skje uten at deltakerne er likeverdige. Derfor inneholder KFUK-KFUMs nye konfirmantopplegg metoder for likeverdige og åpne samtaler mellom ansatte, frivillige og konfirmanter.

Grepene får også konsekvenser for hvilke spørsmål vi stiller i undervisningen. Spørsmål blir lukkende dersom de kun stilles for å komme fram til et fasitsvar. I pedagogikken kalles samtaler som dette fører til, IRE-samtaler. Læreren tar initiativet (I). Elevenes oppgaver er å gi respons (R) på spørsmålene. Svarene blir deretter evaluert (E) av læreren. Gjettningen opp mot en fasit kan gjøre IRE-samtaler frustrerende både for konfirmanter og kirkelig ansatte.

Er spørsmålene for enkle, kan elevene føle at læreren undervurderer dem. Så gidder ingen av dem å si det åpenbare svaret. Er spørsmålene for vanskelige, vet ingen hva de skal si. Er spørsmålene upresist formulert, kan det være vanskelig for elevene å gjette hvilken retning læreren ønsker å gi. I tillegg fører spørsmålene lett til konkurranse mellom elevene om å vite mest. Denne samtaleformen forsterker forskjellen mellom mer og mindre kunnskapsrike elever. Derfor inneholder KFUK-KFUMs nye konfirmantopplegg oppgaver som ikke åpner opp for IRE-samtaler, men for reelle forhandlinger. Det får vi til blant annet ved å etterspørre konfirmantenes erfaringer, ved å stille spørsmål som ikke har noe fasitsvar, og ved å åpne for at det finnes et mangfold av gode tolkninger knyttet til bibeltekster og kristen teologi.

Et fokus på konfirmantenes erfaringer og på metoder for medvirkning, vil også få konsekvenser blant annet for hvem vi tenker at konfirmantene lærer av, for hvilke redskaper fra kristen tro som vi introduserer for konfirmantene, og for hvilke temaer vi tar ut av konfirmasjonstiden.

Utover i 2015 vil KFUK-KFUM utfordre kirken og fremme grunnleggende tenkning rundt konfirmasjon. Vi vil reise rundt til fagsamlinger i prostier og bispedømmer for å reflektere sammen med kirkens ansatte rundt hvordan vi kan gjøre konfirmasjonstiden til en enda bedre tid for ungdom i Norge. De som ønsker besøk, er velkomne til å ta kontakt.

Delta

- Nytt konfirmanntopplegg fra IKO

I 2003 kom konfirmanntopplegget "Kort & Godt" ut på IKO-Forlaget og besto av en konfirmanntbok og en lederperm. 12 år seinere er IKO igjen på offensiven og lanserer et helt nytt konfirmanntopplegg. Det er godt forankret i "Gud gir – vi deler", men med mange ulike virkemidler og med en ambisjon om å nå hjemmet i konfirmanntiden.

"Kort & Godt" er fortsatt i salg og har blitt oppdatert i forhold til Bibel 2011 og den nye liturgien. Men en nyere spørreundersøkelse gjort på oppdrag fra IKO avdekket behovet for et mer fleksibelt konfirmanntopplegg. Noen konfirmanntlærere følger ferdige opplegg fullt ut, men de fleste ønsker å sette sammen egne opplegg tilpasset den lokale menigheten. Mange trenger dermed ulike verktøy som skisser til powerpointpresentasjoner, relevante filmklipp, engasjerende aktiviteter, morsomme leker, varige trospraksiser og spørsmål som åpner opp for meningsfulle samtaler. I en krevende arbeidshverdag er det ikke alle konfirmanntlærere som har kapasitet til å lage dette selv.

Hensikten med konfirmanntopplegget Konfirmanntopplegget «Delta» skal inspirere konfirmanntlærere til å formidle kristen tro til dagens konfirmanter. Vi har lagt vekt på høy faglig kvalitet og en god porsjon humor. Dette blir presentert gjennom et variert opplegg med gode valgmuligheter og det blir enkelt i bruk. Vi ønsker at konfirmanntlæreren skal få pågangsmot og glede over å få formidle den kristne troen videre. Delta er både helhetlig og fleksibelt. Konfirmanntlederen kan følge opplegget slik det er og ha ressurser til 60 timers trosopplæring. Men opplegget er også fleksibelt slik at underviseren kan velge de delene

hun eller han synes passer best i den lokale menigheten. Kort sagt er dette både et ferdig opplegg og en ressursbank.

Undervisningsmateriellet er modulbasert og består av 11 ulike moduler som settes sammen til én samling: Inngang; Film; Samtale; Bibelfortelling; Aktivitet; Teologi; Konf(b)logg; Salme; Trospraksis; På hjemmebane og Tips. Underviseren kan velge hvilke moduler hun eller han vil bruke og avgjør selv hvilken rekkefølge de brukes under samlingen. Vi har laget 19 samlinger som alle følger denne oppbygningen.

Sentrale nøkkelord i undervisningsopplegget er *identitet, relasjon og valg*. Målet er å koble tenåringenes livserfaring til kirkens tro og tradisjon og formidle en kristen livstolkning på en konkret og praktisk måte som utrunder dem til livet som kristne.

I tillegg til undervisningssamlingene følger det ressurser som kan brukes på konfirmantleir, i tjenestegrupper for konfirmantene i menigheten og andre deler av konfirmanttiden.

Som en oppfølging av dette opplegget har vi mål om å videreutvikle et medarbeideropplegg for postkonfirmanter, som bygger videre på Delta.

Metodikk og pedagogikk

Konfirmanttiden er det mest omfattende breddetiltaket i trosopplæringen hvor formidlingen av kunnskap og kjennskap om kristendommens innhold til ungdommer skjer over minst åtte måneder. I *Plan for trosopplæring* beskrives målet for dette avgjørende arbeidet slik: «Målet for konfirmasjonstiden er å vekke og styrke troens liv som gis i dåpen, slik at de unge kan leve sitt liv i forsakelse og tro, tilbedelse og tjeneste som Jesu Kristi disipler i menighet og samfunn»

Hvordan kan vi nå dette målet i møte med dagens tenåringer? Delta legger opp til at konfirmantene skal lære gjennom kunnskapsformidling, praktisk deltakelse og visuell kommunikasjon i et fellesskap i konfirmantkullet, i menigheten og i hjemmet. I denne prosessen er konfirmantlæreren en mentor som med omsorg og tydelighet veileder tenåringene og familien videre på livsveien sammen med Gud. Opplegget søker å møte tenåringene der de er, bekrefte dem og utfordre dem til en kristen livstolkning og livsmestring. Når for eksempel konfirmantene skal lære om bønn, gir Delta gode verktøy for at de unge først får dele sine erfaringer og spørsmål om bønn. Deretter vil

en kortfilm, aktivitet, bibelfortelling og teologiske refleksjoner gi nye perspektiver på tematikken. IKOs opplegg vektlegger også at tenåringene får møte levende tro i praksis ved at man ber Herrens bønn sammen og øver på å be ved hjelp av blant annet bønnelapper. Noen ganger vil det være fruktbart å gjøre en trospraksis tidlig i samlingen for deretter å reflektere og lære mer om hva man har gjort sammen. Andre ganger vil trospraksisen egne seg best etter en ærlig samtale og refleksjon. De ulike modulene henvender seg til forskjellige sanser og øker sjansene for å kommunisere godt med ulike tenåringer. I en samling møter altså konfirmantene både visuelle inntrykk, kunnskap fra talestolen og de gir selv troen kropp. Et slikt helhetlig undervisningsopplegg mener IKO er en god måte å formidle kristen tro på.

Særpreget

Vi vil nevne tre elementer som gir IKOs nye konfirmantopplegg et særpreget:

- Et nytt digitalt presentasjonsverktøy

For det første gir Delta et eget digitalt presentasjonsverktøy til konfirmantlæreren. Som nevnt er opplegget bygget opp av moduler, der konfirmantlæreren selv plukker ut de moduler hun eller han vil bruke. Dette gjøres enkelt i vårt presentasjonsverktøy. Konfirmantlæreren velger en modul, for eksempel «Film», og viser et videoklipp vi har laget til samlingen. Så kan hun eller han gå ut av dette og inn i «Teologi»-modulen som inneholder grafiske elementer til hjelp med å formidle det teologiske innholdet i samlingen. Hver samling inneholder 11 faste moduler som konfirmantlæreren kan benytte seg av og sette sammen til en helhet.

- Samarbeid med hjemmet

Plan for trosopplæring understreker nødvendigheten av et tett samarbeid med hjemmet ettersom familien og hjemmet «utgjør de viktigste aktørene for barn og unges oppvekst og utvikling.» Likevel har tidligere konfirmantopplegg i landet vårt hatt lite eller intet fokus på å involvere hjemmet i konfirmanttiden. IKOs nysatsing legger en del

av konfirmantopplegget til konfirmantens hjemmebane og utrustrer foreldrene til å være aktive medarbeidere i konfirmanttiden.

Til hver undervisningssamling er det laget en egen modul som heter «På hjemmebane» og som følger opp samlingens tema. Modulen skisserer en overkommelig samling på om lag 10 minutter med elementer som samtale, bibelvers og et felles oppdrag å gjøre sammen som familie. Modulen har en lik struktur til hver samling for å hjelpe familien å gjøre dette til en god vane. Foreldrene får ansvaret for å lede opplegget som gjennomføres i etterkant av undervisningen i menigheten.

Hensikten med denne modulen er å anerkjenne foreldrene som de viktigste personene i tenåringens liv og utruste hjemmet til å dele tro og livserfaringer sammen i konfirmanttiden. Konfirnantforeldre og foresatte er sjelden vant til å bli involvert i særlig grad. Av den grunn vil naturligvis et slikt opplegg ikke gå friksjonsfritt inn i hjemmene. Lærerveiledningen gir derfor mange konkrete tips til hvordan motivere foreldrene til å gi rom for en samling på sin hjemmebane. Det bibelske materialet, vår lutherske arv og nyere forskning viser at trosopplæringen i stor grad er avhengig å være et samspill mellom menigheten og den enkelte familie for at troen hos tenåringen kan få dype røtter og bære frukt som varer.

- Konfirnant(b)logg

Delta består ikke bare av et digitalt materiale. Det følger også med en konfirnantbok som kan deles ut til konfirmantene med tittelen «Konfirnant(b)logg». Boken har et kapittel for hver undervisningssamling med kunnskap om troens innhold (katekese, sentrale bibeltekster og andre viktige uttrykk for kristen tro) fra den enkelte samlingen. Som tittelen på boken antyder er ikke dette kun en bok fylt av informasjon. Like viktig er det at konfirmantene selv skal notere og reflektere. «Konfirnant(b)logg» er også en modul i undervisningssamlingen hvor konfirmantene utfordres til å notere og uttrykke egne tanker i forhold til samlingens tema i Konfirnant(b)loggen. Det blir med andre ord noe mer enn en ren logg, nærmere en blogg slik vi kjenner til internettfenomenet.

Boken gir også mulighet til at konfirmantene kan (b)logge fra gudstjenester eller andre aktiviteter de er med på gjennom konfirmantti-

den.

Vårt mål er også at boken kan være en minnebok der konfirman-
tene senere kan finne informasjon om kristendommens innhold og,
ikke minst, om seg selv og egne tanker i konfirmanntiden.

Arbeidsgruppe

Delta er planlagt lansert på Trosopplæringskonferansen til høsten. Materiellet utvikles av en bredt sammensatt prosjektgruppe med menighetspedagog Brage Molteberg Midtsund som hovedforfatter, prest og rådgiver Runar Johannessen Liodden som medforfatter og Thor Johannes Wang med ansvar for utvikling av digitale verktøy og grafisk design. Media- og videomaker Kristian Sandmark leverer manus til og produserer kortfilmer til bruk i undervisningen. I tillegg er disse med i prosjektgruppa: rådgiver Magnhild Søsveen Eriksen, forlagssjef Heidi J. Andersen, og forlagsredaktør Anne-Brit Lillethun Johansen. I tillegg har IKO samarbeidet med Kirkens Nødhjelp, Kirkelig ressurs-senter og Blå kors om enkelte samlinger.

Vi kvalitetssikrer materialet i en referansegruppe. Morten Holmqvist fra Det teologiske Menighetsfakultetet og Knut Tveitereid fra NLA Høgskolen leser og responderer med henholdsvis et pedagogisk og et teologisk perspektiv. Liodden og Midtsund tester opplegget i konfirmantundervisningen i Modum menighet og Hovin Menighet på Jessheim hvor de til daglig arbeider. I tillegg vil flere konfirmantu-
ndervisere fra andre deler av landet lese og teste materialet.

Olavstipend 2016

Bispemøtet utlyser nå Olavstipendet for 2016. Stipendet tildeles fortrinnsvis menighetsprester med minst 3 års sammenhengende prestedtjeneste.

*Det tildeles to stipender, hver på inntil 50.000 kr.
Til hvert av stipendene knytter seg permisjon med lønn for 6 måneder.*

For 2016 ønsker Bispemøtet søknader som kan belyse problemstillinger innenfor følgende to temaområder:

- ***Hvorfor skal barnet bringes til dåpen?***
Luthersk dåpsforståelse i dag.
- ***Om Luthers spiritualitet i dag.***

Mer utfyllende informasjon samt retningslinjene for Olavstipendet finnes på www.kirken.no/bm.

Søknadsfrist er 1. juni 2015.

Søknader om Olavstipend sendes til Bispemøtet med kopi til prost og biskop.

Bispemøtet, Pb. 799 Sentrum, 0106 Oslo
E-post: bispemotet@kirken.no

DEN NORSKE KIRKE
Bispemøtet

Tekstgjennomganger

and the other is the use of a more appropriate model for the data.

The first model is the linear model. The linear model is the most commonly used model in the literature. It is based on the assumption that the relationship between the variables is linear. However, the relationship between the variables in this study is non-linear.

The second model is the quadratic model. The quadratic model is based on the assumption that the relationship between the variables is quadratic. However, the relationship between the variables in this study is non-quadratic.

The third model is the cubic model. The cubic model is based on the assumption that the relationship between the variables is cubic. However, the relationship between the variables in this study is non-cubic.

The fourth model is the quartic model. The quartic model is based on the assumption that the relationship between the variables is quartic. However, the relationship between the variables in this study is non-quartic.

The fifth model is the quintic model. The quintic model is based on the assumption that the relationship between the variables is quintic. However, the relationship between the variables in this study is non-quintic.

The sixth model is the sixth-degree polynomial model. The sixth-degree polynomial model is based on the assumption that the relationship between the variables is a sixth-degree polynomial. However, the relationship between the variables in this study is non-sixth-degree polynomial.

The seventh model is the seventh-degree polynomial model. The seventh-degree polynomial model is based on the assumption that the relationship between the variables is a seventh-degree polynomial. However, the relationship between the variables in this study is non-seventh-degree polynomial.

The eighth model is the eighth-degree polynomial model. The eighth-degree polynomial model is based on the assumption that the relationship between the variables is an eighth-degree polynomial. However, the relationship between the variables in this study is non-eighth-degree polynomial.

The ninth model is the ninth-degree polynomial model. The ninth-degree polynomial model is based on the assumption that the relationship between the variables is a ninth-degree polynomial. However, the relationship between the variables in this study is non-ninth-degree polynomial.

The tenth model is the tenth-degree polynomial model. The tenth-degree polynomial model is based on the assumption that the relationship between the variables is a tenth-degree polynomial. However, the relationship between the variables in this study is non-tenth-degree polynomial.

The eleventh model is the eleventh-degree polynomial model. The eleventh-degree polynomial model is based on the assumption that the relationship between the variables is an eleventh-degree polynomial. However, the relationship between the variables in this study is non-eleventh-degree polynomial.

The twelfth model is the twelfth-degree polynomial model. The twelfth-degree polynomial model is based on the assumption that the relationship between the variables is a twelfth-degree polynomial. However, the relationship between the variables in this study is non-twelfth-degree polynomial.

The thirteenth model is the thirteenth-degree polynomial model. The thirteenth-degree polynomial model is based on the assumption that the relationship between the variables is a thirteenth-degree polynomial. However, the relationship between the variables in this study is non-thirteenth-degree polynomial.

The fourteenth model is the fourteenth-degree polynomial model. The fourteenth-degree polynomial model is based on the assumption that the relationship between the variables is a fourteenth-degree polynomial. However, the relationship between the variables in this study is non-fourteenth-degree polynomial.

The fifteenth model is the fifteenth-degree polynomial model. The fifteenth-degree polynomial model is based on the assumption that the relationship between the variables is a fifteenth-degree polynomial. However, the relationship between the variables in this study is non-fifteenth-degree polynomial.

The sixteenth model is the sixteenth-degree polynomial model. The sixteenth-degree polynomial model is based on the assumption that the relationship between the variables is a sixteenth-degree polynomial. However, the relationship between the variables in this study is non-sixteenth-degree polynomial.

The seventeenth model is the seventeenth-degree polynomial model. The seventeenth-degree polynomial model is based on the assumption that the relationship between the variables is a seventeenth-degree polynomial. However, the relationship between the variables in this study is non-seventeenth-degree polynomial.

The eighteenth model is the eighteenth-degree polynomial model. The eighteenth-degree polynomial model is based on the assumption that the relationship between the variables is an eighteenth-degree polynomial. However, the relationship between the variables in this study is non-eighteenth-degree polynomial.

The nineteenth model is the nineteenth-degree polynomial model. The nineteenth-degree polynomial model is based on the assumption that the relationship between the variables is a nineteenth-degree polynomial. However, the relationship between the variables in this study is non-nineteenth-degree polynomial.

The twentieth model is the twentieth-degree polynomial model. The twentieth-degree polynomial model is based on the assumption that the relationship between the variables is a twentieth-degree polynomial. However, the relationship between the variables in this study is non-twentieth-degree polynomial.

The twenty-first model is the twenty-first-degree polynomial model. The twenty-first-degree polynomial model is based on the assumption that the relationship between the variables is a twenty-first-degree polynomial. However, the relationship between the variables in this study is non-twenty-first-degree polynomial.

The twenty-second model is the twenty-second-degree polynomial model. The twenty-second-degree polynomial model is based on the assumption that the relationship between the variables is a twenty-second-degree polynomial. However, the relationship between the variables in this study is non-twenty-second-degree polynomial.

The twenty-third model is the twenty-third-degree polynomial model. The twenty-third-degree polynomial model is based on the assumption that the relationship between the variables is a twenty-third-degree polynomial. However, the relationship between the variables in this study is non-twenty-third-degree polynomial.

The twenty-fourth model is the twenty-fourth-degree polynomial model. The twenty-fourth-degree polynomial model is based on the assumption that the relationship between the variables is a twenty-fourth-degree polynomial. However, the relationship between the variables in this study is non-twenty-fourth-degree polynomial.

The twenty-fifth model is the twenty-fifth-degree polynomial model. The twenty-fifth-degree polynomial model is based on the assumption that the relationship between the variables is a twenty-fifth-degree polynomial. However, the relationship between the variables in this study is non-twenty-fifth-degree polynomial.

Til minne om den gløynte kvinna

Palmesøndag – søndag 29. mars 2015

Lesetekster:

Jes 56,6–8 Bønnens hus for alle folk

Rom 3,21–26 Rettferdighet ved troen

Evangelietekst:

Matt 26,6–13 Jesus salves

Palmar og olje, men ikkje palmeolje
Og kva var det ho heitte igjen, sa du? Nei, ho har ikkje noko namn. Det kunne ha vore kven som helst. Staden det skjedde på, veit vi om. Det var i huset til Simon den spedalske i Betania. Vi veit ikkje meir om kva denne namngitte Simon gjorde. Kvinna kjenner vi derimot ikkje namnet til. Ho har gått inn i historia som ein bifigur og er i ettertid kjent som, akkurat som om ho skulle vere ein av målaren Vermeers anonyme modellar, kvinne med alabastkrukke. Er ikkje det merkeleg? Her seier Jesus at det ho gjorde, skal bli fortalt overalt i verda til minne om henne. Og så veit vi ikkje kva ho heiter eller korleis ho såg ut. Her er det nokon i arkivet og minneforvaltninga som har gjort ein dårleg jobb. For alle som blir hugsa, har namn. Dei som ikkje har namn eller ein einaste karakteristisk detalj, blir ikkje hugsa. Det er vanskeleg og kan vere pinleg å minnest nokre vi ikkje veit noko om: «Vi er samla her for å minnast kvavardethoheittenoigjen, og ho er stadig ei gåte for oss». Kvinna det er snakk om gjorde ei god gjerning mot Jesus. Det har vi hans eigne ord for.

Ein av dei som såg det og som ikkje gjorde noko godt, er derimot namngitt i alle evangelia. Evangelisten går langt i å antyde at kvinna handling var dråpen som fekk kalken til å fløyne over for han: «Då

gjekk ein av dei tolv, han som heitte Judas Iskariot, til øvsteprestane». Den effektive og velregisserte gløyminga av ei av dei første som skjønnte korleis det kom til å gå med Jesus og som skjønnte kva han trengte, gjer at det stadig er viktig å stille dei andre spørsmåla til alle offisielle minnemarkeringar. Kven er utegløymt? Kven har latt dei falle i historias viktigaste bok, gløymeboka? Det er nokre av dei spørsmåla som feministiske forskarar av alle kjønn arbeider med. I dette arbeidet er det stadig mogleg å bli inspirert av arbeida til pionerar som Elisabeth Schüssler Fiorenza, til dømes av den allereie over tredve år gamle klassikaren med den talande tittelen *In Memory of Her*.

Som Marit Bunkholt påpeikte i det førre nummeret av dette tidskriftet, er denne kyrkjevåren rik på tekstar om kvinner som salvar Jesus. I ein slik situasjon er det ein nærliggande tanke å bruke søndagens forteljningstekst som preiketekst. Det har nokre opplagte fordelar. Forteljninga om inntoget i Jerusalem i Matt 21,1-17 er jo uløseleg knytt til palmesøndag. Ikkje berre søndagens namn, men også dei fleste salmane det er rimeleg å synge, refererer til denne hendinga. For dei fleste av oss er dette tvetydige inntoget meir direkte kopla til det som skjer framover i den stille uka. Er det då ikkje ein god ide å unngå at den meir eller mindre same kyrkjelyden får høyre nok ei preike med utgangspunkt i meir eller mindre den same teksten som for fire veker sidan?

Til det er å seie at det slett ikkje er den same teksten. Dessutan er konteksten ulik. Den same teksten om inntoget i Jerusalem er sjølv knytt til to heilt ulike dagar i kyrkjeåret, både til palmesøndag og til den første søndagen i kyrkjeåret. Forskjellane mellom det som særpregar desse to søndagane, slik det kjem til uttrykk i salmar og andre liturgiske ledd, gjer at dei same orda får ulik mening. Det ligg nært å førestille seg at den byen Jesus rid inn når kyrkjeåret startar, er det nye Jerusalem, noko som er knytt til framtid og til kyrkja. Mens den byen Jesus rir inn i søndagen i forkant av den stille veka, er det som ein av salmane for dagen kallar «den morderstad». I tillegg er det ikkje slik at inntoget er nærmare lidingshistoria enn salvinga i Betania. Tvert om, som ein kan sjå av bibeltilvisingane, fortel Matteus om den første hendinga lenge før salvinga. Kvinna som salvar til gravferd er ein integrert del av lidingshistoria, slik det også kjem til uttrykk i Matteus-pasjonen. Som allereie nemnt, er ein direkte følgje av denne overdådige sløsinga at Judas angir Jesus. For å motverke at denne kvinna og andre kvinner sin viktige rolle i evangelia og i kyrkja

nok ein gong blir usynleggjort og gløymt, gir det god meining å bruke forteljinga om ho som preiketekst. Like rimeleg er det at teksten om inntoget får lyde i gudstenesta, til dømes som andre lesing. Både salve og palme bør kunne klinge med. Men kanskje bør ein ikkje blande dei for tett saman i ei preike? Det er gode grunnar til å halde seg unna palmeolje.

Fest og kamp mot fattigdom

Alabast finst som mineral i naturen til dømes i Egypt. I tillegg vart det tidleg namn på ein gips ein kunne forme bruks- og kunstgjenstandar av, fine å sjå til og nesten gjennomskytige. Det er ikkje få poetar, stort sett mannlege, som gjennom litteraturhistoria har skildra kvinners hals og andre kroppsdelar ved å samanlikne dei med alabast. Fin krukke, altså, som i tillegg er fylt med dyr salve. Denne salva var det den namnlause kvinna helte ut over hovudet på Jesus. Det var eit syn som gjorde inntrykk, og ei handling som førte til at lufta vart heilt annleis. Det heile var ei uventa overdådig kroppsleg og sanseleg handling, ein ordlause og raus gåve frå ein anonym givar. Evangelisten fortel at Jesus sette stor pris på det kvinna hadde gjort: «Då ho slo denne salven ut over kroppen min, salva ho meg til gravferda mi». Ifølgje Jesus hadde kvinna skjønt det som disiplane ikkje hadde fått med seg, trass i gjentekne ord om det som låg føre (16,21-23; 17,22-23 og 20,17-23). Kvinna oppførte seg som ein profet blant uforståande disiplar, den ordlause handlinga gjorde at ho framstår som ein pioner og eit førebilete for forkynnarar. Med handlinga si gjorde ho det klårt at Jesus var den salva, altså Messias (1,1). Salving i Det gamle testamentet var også eit teikn på heilagdom (1 Mos 28,26-28), prestestatus (2 Mos 29,7) og kongeverd (1. Sam 16,12-13). På den måten viser kvinna at han som skal dø, både er heilag, prest og konge.

Men er det ikkje dumt med sløsing? Og er ikkje Jesu ord om at dei fattige har tilhøvarane alltid hos seg, litt vel ubeskytta? Dei har i alle høve i etterkant blitt brukt for å legitimere politisk passivitet og som argument for at det finst viktigare ting enn kampen mot fattigdom. Ut frå det Jesus seier og gjer elles i evangelia, er det opplagt at kampen mot fattigdom i alle former ikkje er eit underordna tema. Eit av poenga i den store talen som Matteus gjengir rett før. er jo nettopp at kjærleikshandlingar mot medmenneske som er fattige, utstøtte, sjuke og fengsla, er nødvendige (25,31-46). Det er slike handlingar

som vender nød, menneska skal bli dømt etter, ikkje det dei påstår dei trur på. Kampen mot fattigdom og undertrykking som er bevitna frå profetane, er ein uløseleg del av evangeliet. Kristen forkynning må derfor ikkje gi inntrykk av at det finst noko som er viktigare enn slik praktisk arbeid til beste for utsette medmenneske, men tvert om prøve å formidle evangeliet slik at det gir motivasjon og lyst til å gjere noko med forholda i verda.

Lyst, ja. Det finst mange førestillingar om at ein skal handle politisk eller diakonalt av plikt, og at dette er noko vi gjer for andre som er heilt annleis enn oss. Begge delar kan føre til ein oppsiktsvekkande mangel på rausheit. Pliktkjenslene gjer at vi får vanskeleg med å vereause mot oss sjølve og derfor kunne glede seg over fest, feiring, moro og kvile. Trua på at det er noko spesielt med oss, gjer at vi har vanskar for å ta imot gåver, glede og livsmot frå dei vi trur vi skal hjelpe. Vi står stadig i fare å bli som velmeinande hjelpearbeidarar som ikkje tar imot gåver frå landbyfolket som dei berre oppfattar som hjelpetrengande: «Nei, takk. Det er vi som hjelper dykk». Slik mangel på rausheit som kjem til uttrykk i avvinga av å ta imot gåver, er både arrogant og lite saksvarande i alle mellommenneskelege forhold.

I tillegg har mange av oss førestillingar om at mellomvegen mellom alle tilværets ytterpunkt er ein god og trygg stad å vere. På det viset unngår vi å bli skikkeleg triste og også himmelstormande glade. Men midt på vegen er ikkje ei trygg stad, tvert om. Det veit alle som har vore på ein bilveg. På engelsk er MOR, «middle of the road», eit innarbeid omgrep for den aller mest kjedelege musikken. Evangeliet er ikkje ein tablett for å unngå sterke svingingar og veksingar. Ei halv lov og eit halvt evangelium blir ikkje ein heil kristendom. Mellomvegen er staden for dei som ikkje vil danse til fløytespel og heller ikkje sørge til klagesongar (11,17). Kvinna profetiske handling avslørar også det hule i alle førestillingar om mellomvegen som ideal og livskunst. Skal det vere fest, skal ein ikkje spare på noko. Alvoret i dei store utfordringane blir ikkje mindre av menneska feirar, tøyser og gir kvarandre overstrøymande gode gåver. Tvert imot, slike uttrykk for rausheit kan setje oss på sporet av kva som verkeleg betyr noko, og kva vi kjempar for. Overveldande nådehandlingar er gåver som gjer oss i stand til å skjone kven vi er, og kvifor vi er i verda. Kampen mot fattigdom og undertrykking går vidare med uforminska styrke etter overflodshandlingar. Det kan faktisk hende at styrken og engasjementet har blitt større.

Kvinna med alabastkrukka førebudde Jesu kropp til det uunngåelige som skulle skje. Det som såg ut og lukta som sløsing, framstod i etterkant, etter torturen og krossfestinga nokre dagar seinare, som ei saksvarande handling. Og det var luksus som ikkje var av det skadelege slaget. Det dreidde seg ikkje olje- og ressursbruk som ødelegg miljøet, heller ikkje for å framvise skilje mellom velstående og fattige. Det var ei handling heilt i pakt med klokskapen i tradisjonelle samfunn, der festing og overflodshandlingar som sosialantropologar kallar potlatch, med jamne mellomrom regulerer samlivet mellom innbyggjarane slik at forskjellen mellom rike og fattige igjen blir mindre.

Kva gjer vi til minne om kvinna?

Etter å ha delt brødet ved måltidet, sa Jesus: «Gjer dette til minne om meg». Nattverdsfeiringar og andre delehandlingar er altså noko vi etter beste evne gjer til minne om Jesus. I evangeliet om kvinna med alabastkrukka, seier Jesus: «Overalt i verda der dette evangeliet blir forkynt, skal det ho gjorde, bli fortalt til minne om henne.» Korleis skal vi minnast den namnlause kvinna? Ved å gjere overraskande, nødvendige, provoserande og ekstravagante handlingar som gjer det tydeleg kva som står på spel akkurat no, akkurat her. Men dei skal ikkje bli gjort for å skaffe seg sjølv eit namn. Det seier seg sjølv at eg ikkje kan gi detaljar om korleis slike minnehendingar skal gå føre seg. Då blir dei ikkje uventa og grensesprengande lenger. Ver derfor på vakt når du sit i trygt lag blant brødre og du ser ei kvinne med alabastkrukke!

Salmeforslag: 145,147, 117, 118,135,151

*Rolv Nøtvik Jakobsen,
Forsker, NTNU
rolv.n.jakobsen@ub.ntnu.no*

Den store og den lille fortelling

Denne tekstgjennomgang er fra Nytt norsk kirkeblad sitt arkiv. Ble første gang trykt i Nummer 1, 2011. Gjentrykt med forfatterens tillatelse.

Evangelieteksten i 2011 var Luk 22, 14-20

Skjærtorsdag – torsdag 2. april 2015

Lesetekster:

Jer 31,31–34 Den nye pakt

Hebr 10,19–25 Frimodighet og bekjennelse

Evangelietekst:

Luk 22,14–23 Nattverden

For ikke lenge siden var jeg i en begravelse. Presten brukte anledningen til å si noe om mytene – om sammenhengen mellom det store i verden og den enkelte. Jeg låner rammen her – men dette blir uansett min fortolkning av hvordan det kan være å kunne skape mening omkring hvordan vi bruker og kan bruke, ikke bare de store fortellingene, men også de små, som deler av en helhet. Vi fortolker alltid. Vi gjennomskuer aldri en helhet. Vi får aldri det totale overblikket. Vi kan imidlertid se deler av helheten. Derfor fortsetter vi å fortelle. Fordi fortellingen skaper mening i det store – og i det lille. I verden og i meg.

De store fortellingene omkranser livet vårt. Presten som var meget inspirerende å lytte til, begynte med begynnelsen: *For lenge lenge siden et sted langt langt borte mot øst var det en stor og deilig hage. Der satt vi med ryggen mot et tre. Vi kunne se ut over den store elven. I et stort og åpent landskap. Ikke kjente vi til slanger. Ikke ante vi at løven var farlig. Ikke var det hat, misunnelse, indre uro og nød. Vi kunne drømme våre drømmer. Vi kjente at alt var bare godt.*

Vi lager historiene som omkranser livet. De som forklarer og gir sammenhenger. De handler ikke om "sannheten" – men om det som

likevel gir de meningene vi har behov for å ha. Mytene blir derfor sanne – selv om de ikke kan være det i vitenskapelig forstand eller bokstavelig forstand.

Midt mellom begynnelsen og slutten lever vi. Drømmene er der – *men det store havet foran oss er urolig. Vi kjenner så alt for godt til slangens list.* Vi putter løvene i bur. Hat, misunnelse, uro og nød preger kanskje ikke vår hverdag. Vi haster mellom et trygt hjem, en sikker jobb, en vennlig familie og gode venner som vi kan invitere på middag så vi slipper følelsen av å være alene i verden. Men vi leser om det. Og vi har alle kjent nok på kroppen hva svik, unndragelse, missforståelse og mistro kan føre til. Vi vet hva som skaper uro og brutte forhåpninger. Vi vet hvor vanskelig det kan være å la drømmer bli virkelige.

Vi lager filmer og TV-serier hvor det som er vondt og det som lager ubehag ikke bare blir en fjern beskrivelse av de vonde drømmene. De gir uttrykk for at verden vi lever i preges av og er gjennomsyret også av det som er destruktivt og ødeleggende.

Påsken som myte

Vi forholder oss – i alle fall slik jeg har oppfattet det - ikke til påskefortellingene som mytiske fortellinger. Vi bruker dem som sannferdige vitne fortellinger om hva som hendte den gangen Jesus døde. Samtidig har historiene oppbygging som ligner på mytene og lignelsene. Litterært henger de sammen. I tolkningshistorisk sammenheng henger de sammen. Hva skjer om vi lar også påskens fortellinger framstå som lignelser? Det gir oss stor frihet om vi våger det. Frihet fordi poenget ikke blir selve parafraseringen og innlevelsen i en aktuell og sannsynlig hendelse. Poenget blir et annet. Poenget blir fokuset på betydningen. Som Jesus selv gjør når han forteller lignelser i evangeliene. Han forteller. Han spør hva dette skal bety. Og han svarer. Svært ofte svarer han ikke det som synes å være mest åpenbart. Ofte er ”og hva kan vi lære av dette?” å snu alt på hodet, slik at den tilsynelatende logiske forklaringen må vike. Tro er ikke logikk. Tro er ikke sannheter som skal repeteres og som blir mer sanne om vi parafraserer over dem for å gjøre dem mer sannsynlig. Tro blir til i mellomrommet mellom det som fortelles og det som skjer inne i min egen forstand og i mitt eget hjerte.

Påsken som fortelling

Påskehistorien er hos alle evangelistene konstruerte sammenstillinger av hendelser rundt den siste tiden før Jesus døde. De konstruerer sammenhenger og skaper mening ved å veksle mellom faktabeskrivelser (som er litt ulike) og ting som Jesus skal ha sagt og ment, hva han skal ha gjort og hvilke reaksjoner som kom på det som skjedde. Ulike mennesker har oppfattet ulike ting. Ulike mennesker har gitt sine fortolkninger og har vært med å forme de tekstene vi i dag har å forholde oss til.

Mest omfattende på å lage koplinger ut over selve historiefortellingen er Johannes sin versjon. Overraskende mye av Johannes sitt materiale er koplet opp mot påskehendelsen. Men i dag forholder vi oss til Lukas. I denne teksten stiller ikke Jesus spørsmål gjennom evangelistens tolkning av hendelsene i påsken. Han forteller. Evangelisten lager koplinger. Han lager religion. Han setter et måltid – en enkelt hendelse – et møte mellom noen mennesker inn i en kjempestor sammenheng. Inn i den store fortellingen. Inn i den som handler om drømmer ut over det vi kan begripe her og nå. *"Aldri mer skal jeg spise påskemåltidet før det har fått sin fullendelse i Guds rike"*. Vi feirer en rituell gjentakelse av hendelsen denne torsdagen – som vi gjør det i de fleste av våre gudstjenester.

Ritual og gjentakelse

Det er lite sammenheng mellom vår gudstjeneste og nattverdfeiring og en middag hvor 13 mennesker (så vidt vi vet) ligger rundt et bord, eter, drikker vin og sannsynligvis (vi er jo ikke sikre på det heller), feirer den jødiske tradisjonens påskefeiring til minne om da Israelfolket gjorde oppbrudd fra Egypt. En tradisjon full av symbolske handlinger som ble gjentatt for derigjennom å skape en sammenheng. En sammenheng og en påminning om en hendelse som noen på et tidspunkt fant som meningsfull å bruke. Det er ikke alltid like åpenbart hvorfor tradisjoner opprettholdes, men noen av historiene skaper mening fremdeles – og vi opprettholder dem, selv om avstanden kan være stor fra det som egentlig skjedde en gang – hvis det virkelig skjedde slik historiene forteller. Jeg tror ikke de jødiske tradisjonene var så langt fra den måten å forstå bruken av ritualene heller.

Hokkus pokkus filiokkus

Det er ikke de historiske fakta det som bærer gyldigheten av gjentagelsen eller for den saks skyld selve historien. Det er tolkningen som gjør det. Tolkningen som bidrar til at de som gjentar ritualet oppfatter at de, på tross av at det faktisk at vi har laget et ritual også skaper avstand til den egentlige hendelsen, står i en større sammenheng. Men det kan også synes som om det er nødvendig å forsøke å minske avstanden til den faktiske hendelsen ved å gjøre repetisjonen mindre rituell? Kanskje er det derfor noen menigheter forsøker å feire skjærtorsdag med et måltid – og ikke bare med en vanlig liturgisk repetisjon av måltidet.

Gammeltestamentets tekst på skjærtorsdag er knyttet til Israels frelseshistorie. En av fortellingene som danner utgangspunkt for jødisk påskefeiring, og følgelig en fortelling som har vært med å skape en felles identitet og felles tolkningsramme for egne liv. Historiens oppbygging er som vi kjenner fra mange folkelige tradisjoner – også eventyrene våre: Full av detaljer og tilsynelatende meningsløse gester som skal utføres for at virkningen skal inntre: Skikkelig magi med andre ord. Magi som jo mennesker gjennom århundrene har oppfattet gjennom de latinske *Hoc est corpus Christi* – og med klingende bjeller og prester iført rare klær blir magien virkelig: *hokkus pokkus filiokus*.

Det fine med Paulus er at han gjør nettopp det som fortellingene og lignelsene oppfordrer til. Han tolker. *Velsignelsens beger som vi velsigner, gir ikke det oss del i Kristi blod? Brødet som vi bryter, gir ikke det del i Kristi kropp? 17 Fordi det er ett brød, er vi alle én kropp. For vi har alle del i det ene brød. (1. Kor 10, 16-17)*. For ham er det ikke viktig å fortelle hva som skjedde. For Lukas derimot er rammen et poeng. At han kjenner Paulus sin forståelse kan vi anta, og hans fortelling gir mening til den tolkningen Paulus også har bidratt til å skape.

Det er inn i disse tre rammene – en gammeltestamentlig fortelling med elementer av eventyrfortelling, en middag med 13 menn og et retorisk utsagn fra Paulus at vi denne skjærtorsdagen skal skape mening. Vår mening. Vår sammenheng. Vi skal flette de store og de små historiene sammen slik at de kan gi mening som bærer inn i menneskers liv. Som jødene gjentok og gjentar sin fortelling, som vi kristne har feiret sine gudstjenester hvor også den rituelle gjentagelsen av måltidet som sannsynligvis fant sted ikke så lenge før Jesus ble stilt for retten og korsfestet, slik skal også vi gjenta, skape nærhet og gjøre virkelig noen sammenhenger.

Forslag til salmer

Dette er en av de dagene hvor det er lett å finne salmer. Salmeboken har en egen seksjon – de er ikke veldig mange, men de spenner fra gamle latinske hymner til en av de mest kjente nattverdssalmene vi har i Svein Ellingsens ordlyd i nummer 146. Samtlige er fulle av det jeg synes er mest åpenbart for denne dagen: Hendelsen som Jesus ba oss repetere blir tolket. Det kan være litt forstyrrende når koplingene til hendelsen vi etter gudstjenesten i mange av våre kirker pleier å markere, blir for sterk. (Vi dekker av bordet og mørklegger kirken før langfredag). Det er ikke bare på grunn av korset og Jesu død at denne historien kan skape mening. De liturgiske leddene som vi rett nok ikke har mye av i vår tradisjon: anamnese (påminning om sammenheng) og epliklese (synliggjøring av Guds nærvær ved å kalle på den Hellige Ånd) forteller også om en bredde som det kan være et poeng å ta vare på. Jeg tar derfor med noen salmer som tar inn det perspektivet.

143, 537,657 / 146, 213, 542

*Nils Jøran Riedl,
Studentprest ved Handelshøyskolen BI i Oslo
studentprest@bi.no*

Inkarnasjon

Langfredag - fredag 3. april 2015

Evangelietekst:

Matt 26,30-27,50 Lidelsesberetningen

Hvor dypt, Gud, vil du bøye deg under våre kår? Veve deg inn i våre liv? Bli menneske?

Forrådselen har skjedd. Menneskene svikter.

I dag går Gud i døden. I dag vever Gud seg dypere inn i menneskelivet; inn i verdens ondskap og dumskap; i de mørkeste lagene; de dypeste smertene.

I dag er dagen for alle som lider.

På langfredag går Gud selv ned i verdens mørkeste natt.

Gud selv går ned i volden, i spotten, i torturen, i urettferdigheten og undertrykkelsen, i svikene, i lidelsen, i angsten og smerten, i mishandlingen, i ensomheten.

Til disse stedene uten lys. Dit går Gud;

Den rettferdige; Uskyldige;

Verdens lys; Visdommens profet;

Og her vever hun seg inn i verdens nød, våre *kyrie eleison*. Vår smerte. Her forener han seg med alle som bærer verdens synder – slik at ingen av oss skal være der alene mer. Slik at ingen steder i menneskets eksistens er gudsforlatt.

Det er ingenting vakkert med et menneske som lider. Eller en Gud

som lider. Det er ingenting vakkert med et menneske som drepes.
Eller en Gud som drepes.

På langfredag samles vi for å våke sammen i verdens natt. I Jesu navn,
amen.

(Utdrag fra intimasjon på langfredag i Oslo domkirke 2014)

*Birte Nordahl
Stipendiat, Teologisk fakultet
b.c.nordahl@teologi.uio.no*

SJELESORGSYMPOSIET 2015: SJELESORG PÅ PLOSS

Sjelesorg er en viktig del av mange prester og diakoners arbeidshverdag, og en av de tingene som særlig er nevnt i ordinasjonsløftet. Men hva er sjelesorg i praksis i folkekirkens menigheter? Det finnes en del litteratur og noe forskning på feltet, men det meste av dette er knyttet til institusjonssjelesorg og har nære bånd til behandling og terapi. Det er lite forskning og litteratur som handler om sjelesorg i lokalsamfunn – til tross for at dette er kirkens største sjelesorgarena.

Sjelesorgsymposiet som arrangeres på Granavolden 8-9 juni i år har til hensikt å bringe sammen praktikere og forskere til en felles dugnad for å bringe faget videre. Temaet «Sjelesorg på plass» har en dobbelt klang ved at det både henspiller på sted, det vil si lokalsamfunn, aktuelle hendelser og situasjoner, kultur og sosioøkonomiske forhold - men det uttrykker også et program, et ønske om å få på plass sjelesorg på best mulige måter. Målgruppen for symposiet er prester, diakoner og andre aktuelle kirkelige tjenestegrupper, og lærere og forskere i sjelesorg og tilleggende fagområder.

Blant innleiderne er Ingun Fosslund, Gunnar Næsheim, Elisabeth Kjetilstad, Eleanor Brenna, Einar Edland, Sevat Lappegard, Marit Bunkholt, Anne Austad, Sjur Isaksen, Randi Tjernæs, Gunnar Fagerli, Lars Johan Danbolt, Hans Stifoss-Hanssen og Anne Hege Grung.

Det er satt av plass i programmet for faglige refleksjoner, siden vi gjerne vil presentere en bredde med ulike bidrag fra praksis og forskning. Meld derfor gjerne på et forberedt innlegg. Hvis du ønsker å gjøre dette, send inn en kort omtale av bidraget (ca 100-150 ord) innen 20. mai til ett av medlemmene i kurskomiteen: Lars Johan Danbolt (lars.danbolt@mf.no), Hans Stifoss-Hanssen (hans.stifoss-hanssen@diakonhjemmet.no) eller Anne Hege Grung (annehg@teologi.uio.no). Marit Bunkholt fra PF, Inge Westly fra Bispemøtet og Leiv Sigmund Hope fra Diakonforbundet har samarbeidet med kurskomiteen om opplegget. Noen praktiske opplysninger: Vi starter med lunch mandag 8. juni kl 12.00 og avslutter tirsdag 9. kl 15.00. Det er ingen deltakeravgift. Alle dekker egne utgifter (også innleiderne). Og den enkelte gjør opp med gjestgiveriet, kr 1.750 som dekker overnatting og alle måltider, inkludert felles middag mandag kveld, kaffe, frukt osv. Det betales altså ikke noe ved påmelding. Påmelding sendes praktikum@teologi.uio.no innen 20. april 2015. Skriv navn, stilling, arbeidssted og eventuelt tema for påmeldt bidrag.

Velkommen til Sjelesorgsymposiet 2015 – vi gleder oss og håper å se mange av dere der!

Hans Stifoss-Hanssen, professor i diakoni og profesjonell praksis ved DHS

Lars Johan Danbolt, professor i praktisk teologi ved MF

Anne Hege Grung, førsteamanuensis i praktisk teologi med ansvar for sjelesorgfeltet ved PTS

Påskedag

Påskedag – søndag 5. april 2015

Lesetekster:

Jes 52,7–10 Den som bringer gledesbud

Rom 14,7–9 Herre over levende og døde

Evangelietekst:

Matt 28,1–10 Jesus står opp

Jesus. Det hadde vært greit om det som lå igjen etter ham, var historiene om de svakes hjelpere og den moralske forkynnelsen som snur opp ned på hva som er lite og hva som er stort. Det hadde vært greit om undere og alt det gudelige kunne skrives på en konto for forgangne tiders verdensbilde. Det hadde vært greit om en bare kunne la seg gripe av uretten som ventet ham - tortur, hån, korsfestelse, død. Det hadde vært greit om man kunne sørge over Jesu skjebne og sukke: Slik går det med de gode her i verden. Makta rår. Latt det bli med det, og drømt om en tid god nok for et menneske som Jesus. I min verden virker det lettere å ha Jesus som forbilde enn en oppstanden frelser.

Men beretningen i Matt 28,1-10 gjør det svært krevende å bære Jesu betydning i en lengsel etter en moralens superhelt. Det går et skille i historien om Jesus der soldaten stikker den korsfestede i siden. Blod og vann renner ut. Døden er et faktum, biologisk. Jesu kropp deler vilkår med alle andre menneskers kropp. Alt forut for dette kan jeg, på en eller annen måte og gjennom hensiktsmessige filtre, forholde meg til. Jeg er menneske. Men alt som kommer etterpå, gir bare mening i lys av oppstandelsen. Oppstandelsen kan jeg av meg selv ikke forholde meg til. Jeg mangler en visdom og erfaring som gir rom for slike hendelser. Det jeg har av intelligens og kunnskap, stritter imot.

I denne beretningen dveles det ikke ved hvilken betydning oppstandelsen har. Det gis ingen svar på hvorfor Jesus måtte dø,

eller hvilke følger oppstandelsen får. Isolert, som selvstendig tekst, leser jeg dette avsnittet som et forsøk på å gjøre en umulig hendelse historisk. Selv om det som beskrives er langt utenfor hva mennesker normalt erfarer, er stilen forholdsvis nøktern. Matteus er knappere her enn i kapittel 17, der disiplene får se Jesus tale med Moses og Elia. Der på fjellet forvandles Jesus og blir lik engelen i oppstandelsesberetningen: Skinnende, blendende, lys. Der lar også Gud sin røst høre. Vi som lesere tas inn i en annen virkelighet enn vår egen. I påskedagens tekst blir det motsatt. Det uvirkelige tas inn og blir en del av vår virkelighet. Jesus opptrer nesten like effektivt som han blir skildret. Her beskrives ingen merker av verken død eller forherligelse. Han gir kun en hilsen og noen korte beskjeder. Nærmest sier han mellom linjene: «Sånn, der var det unnagjort. Vi må videre».

Som så ofte ellers, leses slike avsnitt i lys av det vi vet kommer, og det vi vet at har hendt forut. Og Ikke minst leser vi det i lys av en troslære. «Jeg tror på Jesus Kristus, Guds enbårne Sønn, vår Herre, som ble unnfanget ved Den Hellige Ånd, født av jomfru Maria, pint under Pontius Pilatus, korsfestet, død og begravet, fór ned til dødsriket, stod opp fra de døde tredje dag, fór opp til himmelen, sitter ved Guds, den allmektige Faders høyre hånd, skal derfra komme igjen for å dømme levende og døde.» Oppstandelsen er det store kneløftet et rasjonelt moderne menneske må makte med sin tro. Uten den faller trosartikkelen sammen. Troens store paradokser blir utilgjengelige. Jesus blir ikke Kristus. Behovet for å grunne over dybden i «sann gud, sant menneske» er ikke der. Der vi står i benkeradene og fremsier trosbekjennelsen, trenger vi egentlig ikke beretningen i denne evangelieteksten. Andre historier om Jesus etter oppstandelsen gir så mye mer til de store teologiske øvelser og dogmer. Denne lille tekstpassasjen tar oss nær mysteriet i tid, men hvor nær tas vi en mulighet til å forstå? Vi blir bare gitt å tro at kvinnene så det de så, og hørte det de hørte. Det største under skal ha funnet sted i en gravhule, bak en stor stein. Ingen vitner til selve hendelsen. Mye hviler i sannhet på lite. Er det det Matteus ønsker å tydeliggjøre med form og vinkling, at når alt kommer til alt, må mysteriet i graven bli i graven? Det som vi mennesker skal forholde oss til med forstanden, ligger i beretningene om det som hendte i vår virkelighet. Det som ligger bakenfor blir et spørsmål om tro.

Jeg innledet med å peke på hvor mye enklere det hadde vært med en Jesus som bare var et menneske blant mennesker i historien. Et

forbilde for oss. Noe han jo også er. Tro eller ikke tro. Men den brede gjennomslagskraften beretningene om Jesus får, også som lærer, er tilgjengelige for oss på grunn av oppstandelsen. De som skrev Det nye testamentets tekster, skriver beretningen om den oppstandne frelseren, undergjøreren og den levende Kristus. De er troende. Vi feirer gudstjeneste i Norge i 2015 fordi troen på at Jesus virkelig døde og virkelig stod opp igjen, fortsatt er mulig. Dette på tross av to grunnleggende forutsetninger som nok er vesentlig forskjellig fra den gang da, og her og nå. Den ene handler om natursyn og verdensbilde. Vår evne og vilje til å godta underhistorier er en annen. Men den andre, og kanskje vel så viktige forutsetningen, er oppslutningen rundt tanken om behovet for at levende og døde må dømmes en gang for alle. Det autonome, moderne mennesket skal gjerne ha seg frabedt at en guddom skal tenke og mene noe som helst om menneskets tanker og gjerninger. I dagens situasjon, hvor så mye ondskap øves i religionens navn, opplever mange at religiøse dogmer ikke er egnet til å beskytte enkeltmenneskets verd. Religionenes krav settes øyensynlig over hensynet til mennesket. Å tale for høyt og innstendig om synd, frelse og den troendes eksklusive rettferdighet lyder lett umusikalsk i vår samtid.

Så hvor ligger oppbyggelsen i denne teksten for en som kanskje lever mer i håpet enn i troen? Dommen over levende og døde, evig liv, fortapelse. Dette er begreper som sprenger min innlevelsesevne. Hva de betyr i sin fulle utstrekning, synes utilgjengelig. Dette ligger så å si gjemt i graven, bak den tunge steinen. Men om så dette er realiteter, ligger utfallet hos ham som på spørsmål om hvilket bud som er det største i loven, svarer: «Du skal elske Herren din Gud av hele ditt hjerte og av hele din forstand. Dette er det største budet. Men det andre er like stort: Du skal elske din neste som deg selv» (Matt. 22.34-39). Det er i dette livet her og nå vi både kan og skal elske både Gud og nesten. Oppstandelsen og den senere himmelfarten gir ikke den troende mandat til å leve med himmelvendt blick og nese. Oppstandelsen setter nytt på lys på Jesu lære og forkynnelse for livet her og nå. Det kommer ikke fra en tilfeldig moralhelt. Det finnes en instans større enn hver enkelt av oss, som byr oss å elske. Ikke den lettvinde kjærligheten mellom innvidde, men en aktiv, utadvendt kjærlighet. Vi trenger ikke suge all nødvendig godhet av eget bryst. Guds enbårne sønn har sagt: «Det dere gjorde mot en av mine minste søsken, har dere gjort mot meg». Å elske nesten er å elske Gud. Å elske Gud er

å elske nesten. Å elske er å handle. Å la seg slakte, dø og bekjempe døden i oppstandelsen for menneskets skyld, er den ultimate kjærlighetshandling. Det ligger en stor nåde i et slikt kjærlighetsbudskap. Et budskap som søker å sildre ut i endret virkelighet.

Tanken om at mennesket ikke trenger en Gud for å være godt, står sterkt i vår samtid. Stilt overfor de virkelige store uløste utfordringene, er jeg usikker på om det er sant. Er vi virkelig i stand til, av oss selv, å sette nesten først og elske våre fiender, i tålmodighet? Jeg tror ikke det. Jeg tror mindre på det, enn jeg håper og tror på oppstandelsesbe-retningen.

Salmeforslag:

183 *Krist sto opp av daude*, 919 *Kristus er sannelig*, 184 *Påskemorgen
slukker sorgen*, 179 *Jesus lever graven brast*, 177 *Han er oppstanden*
189 *Å, salige stund uten like*

Bjarne Kjeldsen
Seniorrådgiver, KA
bjarne.kjeldsen@ka.no

Ny PÅSKEPLATE

FRA LAWO CLASSICS

PÅSKETID

MARIANNE BEATE KJELLAND - MEZZOSOPRAN
ELISE BÅTNES - FIGLIN
KÅRE NORDSTOGA - ORGEL

PÅSKETID LWC1077

Marianne Beate Kjelland
- MEZZOSOPRAN

Elise Båtnes
- FIGLIN

Kåre Nordstoga
- ORGEL

*«Påsketid» er en vakker
plate med påskens salmer,
Bach, Händel og Göreckis
«O Domina Nostra».*

PLATEN KAN KJØPES FRA 9. MARS PÅ BL.A.
WWW.LAWOSTORE.NO OG
SHOP.KLICKTRACK.COM/LAWOCLASSICS

En ånd har ikke kjøtt og bein

2. påskedag – mandag 6. april 2015

Lesetekster:

1 Mos 45,1–15 Josef forteller hvem han er

1 Pet 1,18–23 Han som reiste Kristus opp

Evangelietekst:

Luk 24,36–45 Jesus viser seg for disiplene

– Jeg kan ikke tro at Jesus fysisk stod opp fra graven. Det blir for overnaturlig for meg. Men det er en veldig viktig historie.

Per Ramsdal, Sogneprest i Sydhavn sogn, Danmark

Et møte i Jerusalem

I motsetning til Stefanusdagens voldsomme kronologiske og tematiske hopp fra 1. juledag, gir 2. påskedag oss neste sekvens i fortellingen - om enn ikke oppfølgingen av løftet i påskedagens Matteustekst om et snarlig møte i Galilea. Vi gjør enda et stopp i Jerusalem, hvor disiplene får møte ham, blottlegge sin tvil og angst og får beskue det oppstandne legemet. Et nødvendig og avgjørende skritt på veien fra påskedag til pinsedag.

Vi møter disiplene mens de ennå bare har en tom grav å forholde seg til. En tom grav og kvinnenens fortelling om møtet med mennene med skinnende klær. Så viser Jesus seg for Simon og Kleopas og hans navnløse reisefølge. Det er «dette» disiplene snakker om i vers 36, opplevelsen som Emmausvandrerne hadde. De vandret med Jesus en hel dag, men gjenkjente ham først idet han brøt brødet, og bød dem å spise. Vitnesbyrdene disiplene må forholde seg til er eskalerende i antall og nærhet til Jesus selv. Så, midt i denne kaotiske og uoversiktlige situasjonen kommer Jesus! Nå er han tilstede i rommet der disiplene har søkt tilflukt. Han sier som han bruker: «Fred være med dere!» De blir

først redde – de tror han er en ånd. Jesus er sulten, han får et stykke fisk, og han spiser det mens disiplene ser på. Det at Jesus ber om «noe» å spise, muligens i betydningen «noesomhelst/hvasomhelst» taler for at det at Jesus spiser, altså er en kropp, er viktigere enn det kompositorisk elegante i at elementene fra underet i Lukas 9 blir hentet frem. Likevel, brødet og fisken trekker linjene fra Jesu virke tvers igjennom døden – evangeliet er det samme og Menneskesønnen er den samme. Jesu død og oppstandelse endrer ikke på noe av det som skjedde forut, det bare bekrefter at det var sant, dette evangeliet som han forkynte.

Jeg vil feste meg ved to punkter i teksten. For det første, da disiplene trodde Jesus var en ånd ble de fylt av angst. Lukas bruker *pneuma*, men disiplenes forferdede reaksjon sender tankene heller mot spøkelser og dauinger enn mot en herlig, strålende ånd. Men om så var; ville en åndelig gjenoppstanden Jesus kunne ha gitt dem noe annet enn angst? Kunne Lukasevangeliets Jesus, måltidets Jesus, de fattiges og undertryktes Jesus – kunne han komme tilbake som en opplyst, gnostisk ånd, unsluppet fra det materielles tyranni, og fremdeles bragt et legitimt evangelium til sine disipler?

For det andre, da disiplene ble overbevist om den oppstandne Jesu kroppslige, fysiske tilstedeværelse, kunne de i sin glede ennå ikke tro, bare undre seg. Disiplene trengte tid til å ta inn dette som hadde skjedd. Oppstandelsen var ikke en realitet de uten videre var klare til å proklamere, eller i det hele tatt vite hvordan de skulle forholde seg til. De trengte tid (40 dager, ifølge Acta 1,3), det trengtes flere møter. Andre påskedag er ikke bare avslutningen på rekken av høytidsgudstjenester. Den er også starten på resten av påsketiden. Slik disiplene ikke umiddelbart forstod hva Jesu oppstandelse betød og fikk en tid til å ta det hele inn, slik får vi ytterligere fem søndager i påsketiden hvor vi kan la det hele synke inn. Teksten andre påskedag skaper en bro fra jubelen påskennatt til det å brette opp ermene og forkynde denne gleden til resten av verden.

Første lesetekst, fortellingen om da Josef gir seg til kjenne for sine brødre er også et møte mellom en gruppe og en de antok var død. Som i Emmausfortellingen kjenner de ham ikke igjen før han gir seg til kjenne. Gruppens første reaksjon er ikke uhemmet glede, men frykt. Hva er dette? Et spøkelse? Noe lureri? En annen likhet i fortellingen er at deres møte er starten på noe nytt, og de får en plan som skal følges. Disiplene skulle forkynde, Josefs brødre skulle flytte til Gosen. Den døde viser seg igjen med et reddende budskap. Komposisjonen i disse

to møtene snakker sammen, og Josef fremstår som en tydelig Kristus-typologi: Den enes offer for de manges redning. Det er imidlertid to vesentlige forskjeller: Josefs brødre hadde selv forvoldt det antatt fatale utfallet, og ikke minst: Josef var aldri død.

Peters første brev, hvor vi finner andre lesetekst, er adressert til forfulgte kristne, som levde som fremmede. De blir minnet om at de er en ny skapning, og ved Jesu offer har det gått fra forgjengelighet til uforgjengelighet:

Trengs kroppen?

I arbeidet med denne teksten er det vanskelig å ikke la tankene vandre til diskusjonen om hvordan Jesu oppstandelse skal forstås, og dermed hvordan den skal forkynnes. I åpenbaringstiden kunne vi følge en spennende teologisk debatt i vår danske søsterkirke, en debatt som tydelig viser påskens evangelium ikke er ferdigsnakket, at det ikke gir seg selv - og at hvordan vi forstår det får konsekvenser. Sognepresten Per Ramsdal tilkjennega at han ikke trodde på at Jesus fysisk stod opp av graven. Dette skapte alt fra bifall til krav om prestens snarlige avgang. Han ble kalt inn til samtale hos sin biskop, og fikk en pensumliste til eget studium. På denne pensumlisten finner vi Rowan Williams, erkebiskop emeritus av Canterbury. I boken *Tokens of trust* (Williams, Rowan. 2007. *Tokens of Trust*. Canterbury Press.), med undertittelen "en introduksjon til kristen tro", skriver han:

if the risen Christ is not an idea or an image but a living person, we meet him in the persons he has touched, the persons who, whatever their individual failings and fears, have been equipped to take responsibility for his tangible presence in the world. (Williams. 2007. s. 93)

Her, og ellers i Williams forkynnelse, er det konkrete, historisk faktiske og berørbare ved Jesushendelsen helt avgjørende. Fra Marias omfavnelser av den unnfangede Jesus i sin kropp er virkeligheten for alltid forandret – Guds fysiske nærvær i verden får konsekvenser for oss her og nå. Det som er i spill, er kanskje vel så mye vår egen kropp som Jesu kropp. En grunnleggende anti-gnostisk forståelse av Jesushendelsen blir en garantist mot en abstrahering og teoretisering av troen, og konsekvensen av denne troen vil bli diakonal i sitt vesen. Ideelt sett, i alle fall. Er det det anstøtelige i en kroppslig Gud som stadig gjør denne debatten aktuell? I boken *Resurrection* skriver Williams (Williams, Rowan.

1982. Darton, Longman, Todd.):

Seeing the exalted Jesus, the Jesus who belongs to God, is disturbingly like meeting any human being – disturbingly, because the shift of perspective which recognition and confession involve is that much more drastic. Once more, it is a matter of categories being blurred: to meet an exalted, apotheosized human being in a vision like that described in the first chapter of the Apocalypse makes some kind of sense; but to meet him on a road or around a table is far more bewildering. (Williams. 1982. ss.91-92)

Det forstyrrende i denne sammenheng er at det naturlige stedet å møte den oppstandne Jesus ville være i en slags apokalyptisk visjon, omgitt av strålende lys og basuner – ikke på støvete veier, eller over et stykke stekt fisk rundt et bord.

Andre påskedag – en dagen derpå?

Det er ved første øyekast noe utakknemlig ved andredager. Andre påskedag er gudstjenestekondisen til selv det innerste av kjernemenigheten som regel brukt opp, og denne teksten blir primært prekt over ved institusjoner i menigheten, hvis ikke avstander mellom kirkene gjør at andre dag feires som førstedag, og Lukas 24 ikke får være prekmentekst i det hele tatt. Det siste er tilfelle der jeg er prest. Hva gjør man så med gudstjenesten 2. påskedag? Smålysene er utbrent, kirkekoret er oppbrukt og presten er sliten. En dag med en tekst som vanskeliggjør en åndeliggjøring av troen, som syder av kroppslighet, tenker jeg passer ekstra godt i det intime rommet, fullt av kropp og forgjengelighet som en institusjon ofte er. Der, på sjukeheimen eller i sognekirken for den del, der, når virkelige mennesker med virkelige kropper samles rundt fortellingen om den oppstandne Kristus og samles om nattverdsmåltidets kropp og blod, da er dette blitt noe mer enn en viktig historie. Da har det blitt evangelium. God andredag.

Salmeforslag

199 Å, salige stund, 203 De trodde at Jesus var borte, 207 Livet vant

Harald Frøvoll Torgauten

Menighetsprest i Nore

harald.torgauten@gmail.com

2. søndag i påsketiden

2. søndag i påsketiden

Lesetekster:

Jer 31,1–6 Enda en gang vil jeg bygge deg
eller Apg 1,1–5 Løftet om Ånden

1 Joh 5,1–5 Troen har seiret

Evangelietekst:

Joh 21,15–19 Jesus og Peter

Momenter til dagen:

Etter påskefeiringen – hva skjer nå? Ramler vi tilbake i hverdagen, eller klarer vi å leve i påsketiden, i ukene frem til pinse?

Tekstene hjelper oss til å holde et påskefokus, og i tekstene fra andre rekke dreier innholdet seg i stor grad om Guds kjærlighet til oss, og vår kjærlighet til ham. Så er spørsmålet om tekstene leder oss til en pliktfokusert kjærlighet, eller om vi klarer å forankre kjærligheten i oppstandelsesleden?

Søndagen har i forbindelse med revisjonen av kirkeåret fått navnet «2.søndag i påsketiden», og det er nok bedre enn «1.søndag etter påske», sett i lys av forsøket på å feire påsketid gjennom mange søndager utover våren.

Flere steder er det tradisjon for «barnas påskedag» denne dagen, og i lys av trosopplæringsreformen er dette en tradisjon som i vår tid kan fornyes og forsterkes. Så får vi heller beklage at oppslutningen om kirkegang og menighetsliv i selve påskeuka mange steder ikke er så stor som ønskelig, det er ferietid, høyfjellssol og ski, og våren er ofte på vei. Et styrket fokus på påske og oppstandelse i søndagene etter påske kan kanskje være et svar på denne utfordringen.

Om man feirer «barnas påskedag» bør både liturgi, salmevalg og pre-

ken selvsagt ta hensyn til barns aktive deltakelse i gudstjenesten. Og i den forbindelse tillater jeg meg å etterlyse en nattverdliturgi tilpasset slike gudstjenester. Så godt som alle variantene per i dag er altfor ordrike og språklig kompliserte til å fungere. Og den såkalte forenklede varianten er ikke særlig vellykket. Her trengs liturgisk arbeid og utvikling som tar barns deltakelse på alvor!

Momenter til teksten

Mange av oss som hyppig frekventerte kristne leirsteder ved påsketider i oppveksten, vil være vant med å høre denne teksten på bakgrunn av Peters trefoldige fornektelse. Det passet jo godt: Tre fornektelser måtte «repareres» med tre bekreftelser. En slags omvendelse, en slags oppstrammer for Peters dype fall langfredag.

Jeg tenker at denne tematikken har vært overdrevet. I en tradisjon av fall, omvendelse og etterfølgelse passer den godt, men er sannsynligvis også overdrevet. Johannesteksten fra kapittel 21 nevner heller ikke fornektelsen med et ord. Jeg tror derfor det er grunn til å tenke større om Jesu tre spørsmål til Peter om kjærlighet og tjeneste, enn at det *kun* er et slags oppgjør for fornektelsene langfredag.

For det første: Ikke gå i fella på en-to-tre. Ikke gjør for mye ut av at Jesus spør tre ganger. Det er et krevende og usikkert eksegetisk prosjekt å skille de tre små dialogene Jesus - Peter fra hverandre. At Jesus bruker to ulike verb i sine tre spørsmål (*agapan* og *philein*) er ikke så viktig, tror jeg. At det er skille mellom lam (*arnion*) og sauer (*probation*) i Jesu pålegg, er nok heller ikke lett å forsvare som et hovedpoeng i prekenen.

For det andre: Reflektér heller over kjærligheten som drivkraft bak kirkens levde liv. Jesu dialog og pålegg til Peter blir en konkretisering av nestekjærlighetsbudet og den gyldne regel: Fø mine lam, gjet sauene mine. Å leve med, og ta vare på dem man er gitt ansvar for, kan ikke bare skje på søndag mellom kl 11 og 12.

I forbindelse med etterutdanningskurset «Læring og ledelse i prestedtjenesten» fikk vi som var kursdeltakere være med til øya Hydra, halvannen times båttur sør for Aten. Noe av det som gjorde mest inntrykk på meg, var da vi fikk et møte med to lokale prester fra den gresk-ortodokse kirken. Med bakgrunn i norsk kirkevirkelighet spurte vi dem blant annet om prester i Hellas også byttet tjenestested fra tid til annen. Til svar fikk vi at slikt gjør man ikke uten videre. En

lokal, gresk-ortodoks prest lever nært sine menighetsmedlemmer i deres dagligliv i en slik grad at man nærmest blir et familiemedlem. Å bytte til ny prestejobb et annet sted kunne derfor regnes som et svik mot dem man først var satt til å være prest for.

For det tredje: Tanken om hva som styrer og leder oss i vår hverdag. Da jeg var nyutdannet prest, skulle jeg en gang ha gudstjeneste sammen med en eldre kollega, og spørsmålet kom fra meg i sakristiet: Skulle vi, eller skulle vi ikke benytte singulum til prestekjolen? Svaret jeg fikk, var nokså tydelig, og tok utgangspunkt i de siste versene av denne søndagsteksten (v.18b: «*En annen skal binde beltet om deg og føre deg dit du ikke vil*»): Vil du bare gå dit du selv vil?

Nå skal jeg innrømme at jeg heller ikke etter denne episoden har vært konsekvent i min bruk av singulum, men spørsmålet har fulgt meg: Hvordan tas avgjørelser om retningen på liv og prestedtjeneste? Er jeg åpen for at det ikke bare er egenvilje og selvbestemmelse som gjelder, at jeg også ledes og er innstilt på å bli ledet, til og med de gangene det kan gå på tvers av egne ønsker?

Salmeforslag:

204 *Han er oppstanden*, 586 *Fylt av glede* (hvis dåp), 213 *Klapp, alle hender, i glede*, 416 *Du Far og Herre, du som rår*, 207 *Livet vant, dets navn er Jesus*, 432 *Vi syng med takk og glede*

Lars Erlend Kielland

Sokneprest i Brumunddal/Veldre

lek@kirken-ringsaker.no

Liv, overflod og fridom

3. søndag i påsketida – søndag 19. april 2015

Lesetekster:

Esek 34,23–31 David – hyrde og fyrste
eller Apg 3,12–21 Livets opphavsmann

Hebr 13,20–21 Den store hyrden

Evangelietekst:

Joh 10,1–10 Jeg er porten

Port, gjetar og sauer

Dagens tekstar er lett å gå seg vill i, sjølv om både Davidsætlingen (Esekiel 34) og Jesus (Johannes 10) tilbyr seg å vere gjetarar. Tekstlandskapet og aktørane i Johannesevangeliet sitt tiande kapittel er som følgjer: Vi har ein saueflokk som om natta (får vi tru), er samla i ei innhegning. Innhegninga har ein port, vi har ein portvaktar og sjølvsagt ein gjetar som portvaktaren let opp for når han om morgonen kjem for å ta sauene ut på beite. Imponerende nok kjenner gjetaren sauene ved namn, og dei følgjer han då også villig vekk (ikkje berre som ein flokk, men kalla ved namn). Men farar trugar frå «framande» som sauene rømmer frå, fordi dei ikkje kjenner røysta deira. Dei framande er vel identiske med «tjuvar og røvarar» som kliv over gjerdet ein stad der portvaktaren ikkje kan sjå dei. Allereie her fall disiplane ut, får vi vite, og forstod ikkje kva Jesus meinte med denne «likninga» som strengt tatt ikkje er ein enkel parabel (som hos synoptikarane), men ei johanneisk paromiia - ein bilettale full av metaforar. Som leseteksten frå Esekiel illustrerer, var biletet av hyrdingen og saueflokken ein etablert metaforikk i jødisk tradisjon (jf. Jeremia 23, og sjølvsagt Salme 23). Så er det vel berre å meditere vidare, då – på Jesus som den gode gjetaren, slik vi møter han i passasjen etter dagens preiketekst der

han med den johanneiske vendinga ego eimi proklamerer «Eg er den gode gjeta- ren» (ein gjetar som om nødvendig set livet til for sauene når han ser ulven kome). Men så er det altså ikkje gjeta- ren som i vår tekst identifiserer seg som «Eg er» – men porten: «Amen, amen, eg seier dykk: Eg er porten inn til sauene». Det uventa skiftet frå Jesus som gjeta- ren til Jesus som porten, styrkar inntrykket av at det ikkje er ei enkel likning vi har framfor oss, men eit knippe metaforar som evangelieforfattaren sjonglerer fritt og kreativt.

Med Jesus som porten får også dei andre elementa i tekstlandskapet nye valørar. Dei som går «inn og ut» av porten rører seg enda meir «fritt» enn ein ville forvente av ein saueflokk. Og beitet dei søkjer – og finn – er «liv og overflod» (som tjuven vil ta frå dei). Fritt og vakkert!

Liv, overflod - og fridom

Kva skal ein då preike om utan å bli for ullen? Det er jo grenser for kor lenge ein kan underhalde tilhøyrarane med metaforikk henta frå før-moderne sauebruk. Kanskje kan vi – i god mannakortradisjon – gå rett til lovnaden om «liv og overflod». Kva kan det vere?

Uttrykket «overflod» (*perissōn*) kan lett gi feil assosiasjonar til vår materielle overflod. Men eg opplever også ordet som veldig opnande. Kanskje vi skal spørje tilhøyrarane kva dei tenkjer på når Jesus lovar «overflod». Kva er det vi kunne ønskje oss overflod av? Tenkepause. Og kva av alt det vi kunne ønskje oss er det rimeleg å vente seg frå Gud? Om vi hentar opp igjen leseteksten frå Esekiel, blir biletet av gjeta- ren (her, Davidsætlingen) knytt til ei «fredspakt» som blir utmynta i ein overflodslovnad om økologisk harmoni, trygt samfunn, sosial rettferd og fred med andre folkeslag. Kven kunne ønskje seg meir? Her er det jo verkeleg overflod! Og enda vakrare blir det om vi kopl- ar den profetiske visjonen til evangelieteksten sitt fridoms- motiv: Det lova landet er noko vi kan gå fritt inn og ut av, og som vi kan kvile fullkome i – som på grøne enger (Salme 23).

Med desse motiva i blikkfeltet kunne det vere rimeleg at preika trekte i retning av samfunnsmessige utopiar. Men kanskje ville dette vere meir nærliggande om det var Esekielteksten - med sine over- flodsutopiar - som var preiketekst. Det er nok betre å knyte til motiv som meir direkte kan hentast fram frå preiketeksten. Kanskje er det ein god idé å få tilhøyrarane med seg på ein meditasjon over «liv og overflod», og med fridom til å la tankane gå i utopisk retning. Men då

må ein også gi rom for nokre stille minutt og unngå at predikanten blir den som toppar assosiasjonsmotiva i tekstane med sin eigen overflod av tankar.

Motiv 1, altså: «Liv og overflod» – kva er det vi ønskjer oss, heilt konkret? Og korleis kan flest mogeleg få del i utopien?

Motiv 2: «Kjent ved namn, fritt vandrane inn og ut»: Alternativt til motivet liv og overflod kan vi ta tilhøyrarane med på ein refleksjon over det å ikkje berre vere del av ein flokk, men vere kjent med namn, som ein lykkeleg sau som kjenner seg grunnleggande trygg, men også heilt fri fordi han/ho kan gå inn og ut av porten slik han/ho vil. Då trekkjer preika kanskje meir i retning av ekklesiologien – med forholdet mellom fellesskap og individualitet, tryggleik og fridom som sentrale motiv.

Motstandarane

Same kva motiv ein vel, kan det vere verd å merke seg at den bibelske metaforikken omkring sauer og gjetarar nesten alltid har eit polemisk eller åtvarande element. I Johannes 10 finn vi både tjuvar, røvarar, skumle framandfolk og ulvar som lurar. Og som Johannes lar Jesus seie: «Alle som er komne før meg, er tjuvar og røvarar» (litt hardt tatt i, kanskje?). Om vi les Esekiel 34 i sin heilskap, blir også det kapitlet innleidd med harde ve-rop over falske hyrdingar som berre gjetar seg sjølve, som herskar over saueflokkene med makt, og lar sauene bli til rov.

Med andre ord: om ein som predikant skal vere tru mot den bibelske metaforikken, kan ein ikkje tale samfunns- eller kyrkjeutopisk om liv, overflod og fridom utan å adressere motkreftene. Kva og kven er motkreftene? Og korleis kan ein snakke meningsfullt om det utan å bli moralistisk, banal, ullen eller altfor konkret og partipolitisk? Kanskje også her er poenget å spørje tilhøyrarane og gi rom for å tenkje konkrete tankar som ikkje alltid skal seiast høgt – i kyrkjerommet.

Jesus

Så var det Jesus, då. Korleis vil vi helst sjå han for vårt indre auge – som gjetar, eller som port? Eg stemmer for biletet av porten som sauene fritt går inn og ut av. Når det gjeld relasjonen til Jesus, minner fridoms motivet i vers 9 om eit anna johanneisk motiv, nemleg det

med disiplane som frie venner - heller enn ufrie tenarar som ikkje veit kva herren deira held på med (jf. Johannes 15: 15).

Enda eit meditasjonsbilete, altså: Jesus som porten. Han står ikkje og stenger. Når vi går forbi han («gjennom han»), inn og ut, minner han oss om alt vi ønskjer oss, men kanskje også om alt som står i vegen.

Han som er porten, er også den som gir livet sitt for sauene/vennene (Johannes 10: 11; 15: 13).

Og som vi også blir mint om i den passasjen som følgjer etter vår preiketekst: Han har også andre sauer, som ikkje høyrer til denne flokken.

Også det er fint og fritt å tenke på.

Salmeforslag:

686 *Oppløft ditt syn, du kristensjel* 1-2 (Esekiel-motivet), 734 *Guds kjærleik er som stranda* 1-2 (fridoms-motivet), 371 *Om alle mine lemmer var fylt av bare sang* (overflodsmotivet), 317 *Vår Herre er ein hyrding god* og 950 *Herren er min hyrde* (hyrdingsmotivet).

Oddbjørn Leirvik,

Professor i interreligiøse studiar, Det teologiske fakultet

o.b.leirvik@teologi.uio.no

En Gud på kjente stier

4. søndag i påsketiden – søndag 26. april 2015

Lesetekster:

Jes 43,16–21 Se, jeg skaper noe nytt (prekentekest)
eller Apg 9,1–19 Saulus ved Damaskus

Åp 2,1–7 Forlatt din første kjærighet

Evangelietekst:

Joh 13,30–35 Et nytt bud: Elsk hverandre

Innledning

Gud har gjort noe før og gjør det igjen, men denne gangen med en ny vri. I prekentekesten er ikke Gud redd for å snu ting på hodet. Sjøen blir til ødemarken og stien blir til elven. Jeg har tro på en Gud som overrasker, en Gud som forandrer seg. Kjærligheten er ny, den overrasker og intet kan bli det samme igjen. Det evangeliske er at kjærligheten til stadighet må gjelde nye steder og nye folk.

Gammelt og nytt

Det har alltid slått meg som underlig (og deretter forståelig) at kirken er så opptatt av tradisjon, det gamle. I noen kirkesamfunn har til og med tradisjon normativ gyldighet. Hos oss satser vi på sola scriptura, men tradisjon fungerer ofte som trumfkortet likevel. Bibelen derimot er fryktelig opptatt av det nye og ofte i kontrast til det gamle (tradisjonelle): Ny himmel og ny jord, ny vin, ny lov, nytt folk, ny pakt, nytt Jerusalem, ny Adam. Kan det være at Gud har en hang til forandring og har sansen for det nye, mens vi ofte føler oss tryggere med det kjente og velprøvde? Kanskje åpenbaringen av Gud alltid i sitt vesen må være nytt?

I prekentekestens gjør Gud noe gammelt om igjen, men med en helt

ny vri. Først mimres det om befrielsen fra fangenskap og flukten gjennom sjøen med Guds hjelp. Men så! «Dere skal ikke minnes de første ting, ikke tenke på det som hendte før.» Gud er radikal! Ikke bare skal vi ikke mimre, men det fordi: «Se, jeg gjør noe nytt. Nå spirer det fram. Merker dere det ikke? Ja, jeg legger vei i ørkenen, elver i ødemarken.»

Det holder ikke med mimring når noe nytt spirer fram og det nytter ikke å stirre utover havet når det er i ødemarken det skjer. Det nytter ikke å gå langs stier i sjøen når det er i elven gjennom ødemarken som Guds kjærlighet skal åpenbares. Hva er egentlig det motsatte av en flukt?

Guds kjærlighet er ikke bare ny hver dag, men er radikal. «Merker dere det ikke?» Kanskje det er fordi du leter på vante plasser og søker den kjærligheten du en gang har kjent på, men ikke den som er ny, den som overrasker og forandrer? Kjærligheten som til og med kan gjøre litt vondt.

Surprised by Joy

C. S. Lewis ble gjentatte ganger spurt om hvorfor han ble kristen. Omsider skrev han en bok, *Surprised By Joy*, som han begynte med å en advarsel: dette blir en kjedelig bok. Den ville ikke inneholde mirakler, tårer, drømmer eller visjoner. Boka er riktig nok kort og kjedelig, men derfor merkelig nok interessant.

I samtale med både venner og konfirmanter er jeg blitt slått av hvor lengtende mange er etter en god, gammeldags overnaturlig greie som skal gjøre alt nytt og skape tro og endre på «alt» i livet, men som oftest uteblir det. Leter de på feil plass?

For C.S. Lewis var det særlig to forhold som var utslagsgivende for at han kom til tro. Han traff sin kone, Joy, som var kristen og hadde noe han ikke hadde. Enkelt og greit. Lewis var boklig og var vant til å søke svar i bøkene. Gjennom livet hadde han funnet mange svar i ulike bøker, men de svarene ble til stadighet byttet ut. Etter at han traff Joy og fordypet seg i kristendom var ikke overraskelsen og åpenbaring av Guds kjærlighet å finne i bøkene, men i en merkelig, litt kjedelig erfaring av joy. En fundamental, hverdagslig og lavmælt glede som lå som en grunntone under alt annet. For Lewis var det overraskende at den hadde vært der en stund, under overflaten, uten at han hadde oppdaget den. Det overrasket og forandret, han kom til tro.

«Merker dere den ikke?» Kanskje vi leter på feil sted(er) og på gjenkjennelig vis. Kanskje vi søker en Gud som er gammel og ikke en fornyet, uforutsigbar Gud? En Gud som gjør som før, eksakt som før.

En Gud i forandring?

At Gud er foranderlig er en forlokkende og urovekkende tanke. Vi kjenner salmen og synger med: "Gud er Gud om alle mann er døde. Gud er Gud om alle land lå øde." Tanken er at om det ikke fantes et menneske, så hadde fortsatt Gud fantes. Er det en viktig ting å si om Gud? Er det det bibelske vitnesbyrdet om Gud?

Er Gud uforanderlig? Hva om det motsatte er tilfelle, og Gud forandres? Hva da? Hva om det som gjør Gud til Gud er nettopp det at Gud er foranderlig og benytter mye av sin tid til nyskapelse? Er det ikke det bibelen forteller? Er det ikke det som merkelig nok ligger i treenighetslæren?

- Gud skaper verden, mennesket og tenker at det var godt. Så angrer Gud og sender Adam og Eva ut av hagen – før Gud igjen viser dem barmhjertighet ved å gi dem tøy. Hva har hendt med Gud?
- Gud gir bud og lar en drapsmann bære dem frem for ham. Hva har hendt med Gud?
- Gud beslutter seg for å utslette verden med unntak av noen få utvalgte (Noah og arken), for så å angre sin avgjørelse og bestemme seg for at syndefloden aldri må skje igjen.
- "Et øye for et øye" - "Elsk dine fiender."

Hva har hendt med Gud? Bibelen kan sies å være boka som beskriver Guds relasjon til verden. Hvordan Gud preger menneskeheten, men også hvordan menneskeheten preger Gud. Finn et menneske i Bibelen som ikke på en eller annen måte også preger Gud.

Bli ikke Gud preget av oss og av vår sorg og glede, nederlag og seire? Eller er Gud en kald fisk som ikke lar seg påvirke eller preges? Deisme, teisme eller panenteisme? Åpenbares ikke Guds kjærlighet (og at den er i bevegelse) hver gang Jesus møter ett annet menneske? Jesus ler, gråter, engstes, ergres og er tilstede i menneskers liv. Å være

tilstede er å være i forandring. Jesus møter ingen på en teoretisk og forutbestemt måte, men preges og preger.

Den Gud som åpenbarer seg i Jesus er relasjon, felleskap, samfunn.

Det er vel det som også ligger i terminologien, Gud er kjærlighet?

Gud er relasjon. Treenigheten er fra denne synsvinkel, en måte å uttrykk Guds vesen på: Gud er én og han er i selve sitt vesen i relasjon til verden, mennesker, livet.

Preger jeg Gud?

Om vi leser Bibelen slik at vi tror meningen med beretningene er å få fram det at Gud preges av og preger mennesker, kan jeg da tro at Gud preger meg og preges av meg, nettopp fordi Gud i sitt vesen er den Gud er. Preges jeg av Gud? Preger jeg Gud?

Av en eller annen grunn opplever jeg dette spørsmålet som forlokkende og skremmende på samme tid. La meg heller spørre: Hva i meg vil jeg at Gud skal prege? En tekstgjennomgang er kanskje ikke stedet for vitnesbyrd, men jeg mener at Gud her i sitt vesen er i kontakt med det dypeste i vår eksistens og er i forandring for vår del. Fordi Gud er relasjon skaper Gud i oss hver eneste dag og på den måte holder oss oppe. Gud er relasjon, også i mitt og ditt liv.

Søndagens evangelium

En søndag uten evangelietekst er en dårlig søndag og derfor trekker jeg tråden videre inn i Johannesteksten.

Når Gud er den Gud er, relasjonell, da må vel det relasjonelle prege våre liv? Joh 13, 34: «Et nytt bud gir jeg dere: Dere skal elske hverandre. Som jeg har elsket dere, skal dere elske hverandre.»

En tro på en foranderlig og relasjonell Gud fordrer et liv som er relasjonell og som våger å være foranderlig i møte med de enkeltmenneskene treffer. I enhver relasjon finnes det en form for kommunikasjon.

Å kommunisere er helt i kjernen av hva som er kristendom – i kjernen på den vi tror på. Om Gud er relasjon, da tror jeg på kommunikasjon! Like mye som jeg tror på himmelens og jordens skaper – tror jeg på fellesskap og kommunikasjon. En kjærlighet uten dialog er absurd og er ikke kjærlighet.

Den prestehverdagen jeg er en del av, med mye religionsdialog, har lært meg at fremmedfrykt og fiendebilder er kanskje det motsatte

av kjærlighet. Når vi skjærer alle over en kam bryter vi ned fellesskap og kommunikasjon og dermed, uvitende, også vår tro.

Vi tror på inkarnasjonens Gud, en Gud som gjør levende hver dag, som ønsker å ha fellesskap med alle, som overrasker og skaper noe nytt og godt der ingen trodde det kunne komme noe godt fra. Vi oppfordres til tro, men også til dialog, til å hele tiden være i forandring og være åpen for å bli overrasket av en glede man ikke trodde man kunne finne andre steder enn der man fant den sist. Disiplene fant gleden da nederlaget var et faktum.

Hva er poenget med en kjærlighet som bare lever ut sitt liv der hvor det er enkelt og der du så den sist? «Elsk hverandre!»

Salmeforslag

Inngang: 544 I en kirke midt i byen. Mellom tekstlesninger: 319 Lær meg å kjenne dine veie. Etter preken: 434 Det er navnet ditt jeg roper. Nattverd: 382 Din trofaste kjærlighet. Avslutning: 290 Takk gode Gud for alle ting.

Lars Martin Dahl

Sokneprest i Gamlebyen og Grønland menighet

lars.martin.dahl@oslo.kirken.no

5. søndag i påsketiden

5. søndag i påsketiden – søndag 3. mai 2015

Lesetekster:

1 Kong 17,8–16 Enken i Sarepta
 eller Apg 2,42–47 Fellesskap mellom troende
 Rom 12,1–3 Til glede for Gud

Evangelietekst:

Luk 13,18–21 Sennepsfrø og surdeig

Hurra, professor Halvor Moxnes har kommet med boka «Short History of the New Testament»!

Min Lukaskommentar er gammel, og jeg synes det er spennende å lese ny forskning. Når jeg nå skal skrive tekstgjennomgåelse om en tekst fra Lukas, leser jeg selvfølgelig hva Moxnes skriver om Lukasevangeliet.

Lukasevangeliet og et hellenistisk romersk miljø
 Evangeliet er antagelig skrevet til et hellenistisk romersk miljø. Den virkelighet alle lever under, enten de bor i Palestina eller i hellenistiske samfunn på den tid, er at de er under romersk herredømme, Det romerske imperium. Moxnes fokuserer på styresett, og han knytter levekår under imperiet til Lukas sin forståelse av Guds rike. Lukas beskriver menneskene ut fra deres plass i samfunnet. Noen få har makta, de fleste har ikke så mye de skulle ha sagt. Det er bare til å adlyde og følge lovene.

Halvor Moxnes om Guds rike og imperium
 Lukas introduserer Jesu virke gjennom programtalen i Nasaret. Jesus

identifiserer seg med profeten Esaias ord om at han har fått Ånden til å forkynne et godt budskap for fattige, blinde, fanger og undertrykte. Moxnes skriver: «I propose to call this Jesus economy of the Kingdom, as an alternative to the present conditions under the rulers of this world; the world as it is presently constituted and governed». Guds rike er motsatsen til keiserens imperium.

Moxnes setter Det nye testamentes verden sammen med begrepene imperium og Guds rike. Guds rike hos Lukas er et samfunn motsatt av imperiets lover. Guds rike er et samfunn med godt budskap for fattige, blinde, fanger og undertrykte.

Mitri Raheb om imperiet

Jeg har lest den palestinske teologen Mitri Rahebs siste bok «Faith in the Face of Empire». På svensk heter den «Tro under ockupation». Raheb skriver sin bok om palestinsk teologi ut fra palestinernes historie som et folk som alltid er under fremmed styre. Denne boken gir en dypere forståelse av hvilket geopolitisk samfunn kristendommen vokste fram i.

Julia Kristeva om imperiet

En som har skrevet opplysende om det hellenistisk samfunnet på denne tiden er Julia Kristeva. Hun har i boken: «Strangers to Ourselves» et spennende kapittel om hva Paulus betød for et stort område i den gresk romerske verden på sin tid. Hvordan klarte Paulus å skape en verdensomfattende kirke av en liten sekt i Palestina, spør Kristeva. Fra 45 til 60 etter Kristus reiste han på 3 misjonsreiser over store deler av den gresk romerske verden.

Kristeva skriver at Paulus selv var selv et produkt av flere kulturer, født i Lille Asia, født av jødiske foreldre i Tarsus. Han var stolt av å være en romersk borger, morsmålet hans var gresk, og han var oppdratt i gresk kultur, men ble altså en skriftærd, en fariseer. På reisene sine var kontakten sterkest med handelsreisende, sjøfolk, innflyttere og kvinner, skriver Kristeva.

I det greske samfunnet var det mange som var fremmede, som ikke hadde samfunnets fulle rettigheter. Mange følte seg fremmede og ble behandlet som fremmede. Samfunnet var bygd opp rundt polis, bystaten. Fulle rettigheter hadde de som hadde jord, og som kunne bidra til

forsvaret av byen. De som ikke hadde jord, var fremmede, og nederst på rangstigen var slavene. Polis ble både en politisk og religiøs betegnelse. Polis hadde sine guddommer. Paulus skapte et helt annerledes fellesskap, ekklesia.

Mennesker som følte seg fremmede og utenfor samfunnets rettigheter, kom inn i en sammenheng hvor denne følelsen av å være fremmed opphører. Paulus sier til en menighet når de er blitt for varme i trøya og klikker seg: Husk, dere var engang fremmede.

Oss og prekenen

Vår prekentekst er to lignelser, sennepsfrøet som vokser til et stort tre med greiner som når like opp til himmelen, og den lille biten surdeig som gjennomsyrer hele deigen. Guds rike er å ligne med dette sennepsfrøet og den lille surdeigen, begge har en enorm kraft i seg.

Vi har lett for å åndeliggjøre talen om Guds rike, fordi vi ikke lever med imperiet som en undertrykkende faktor i våre liv. Vi lever i et fritt land, vi har almanns stemmerett, og menneskeverdet flagges høyt. I de dagene dette skrives, har biskoper uttalt seg om både oljeboring og samfunnsøkonomi. I debatten advares det mot at kirken blir et meningsfellesskap, og dermed beveger seg bort fra å være et menighetsfellesskap der alle kan føle seg hjemme.

Jeg ser på prekerer jeg har holdt hvor jeg eksegerer teksten og ble i tekstuniverset. På den måten at jeg har tegnet et bilde av Jesus og menneskene han møter, uten å trekke trådene til den fundamentale kritikken som tekstene uttrykker mot styresett og samfunnsordning.

Så skjønner jeg etter å ha lest Moxnes og Raheb at tekstene har en viktig dimensjon som jeg ikke har vært så fokusert på eller visst så mye om. Moxnes viser at i Lukasevangeliet blir dette med Guds rike versus imperium, et hovedfokus.

Lesningen av de nevnte bøkene til Halvor Moxnes, Mitri Raheb og Julia Kristeva gir meg bilder av Guds rike som den rake motsatsen til imperiet som menneskene i Palestina og det hellenistiske området levde under i det første århundre etter Kristus.

I vår tekst spør Jesus: «Hva er Guds rike likt. Hva skal jeg sammenlikne det med?» Det står at det vokser og blir stort, at sennepsfrøet vokser til et tre opp i himmelen. At surdeig gjennomsyrer en hel deig. Guds rike er noe altomfattende, noe som begynner i det små, i det som er lite og sprenger seg igjennom alt.

Det er en svært sterk påstand når Guds rike i Lukasevangeliet settes opp mot keiser og imperium.

Jeg tenker at tekster i Lukasevangeliet er en pådriver for oss forkynnere til å våge å snakke om mennesker og samfunnet vårt, selv om vi blir beskyldt for å snakke politikk. Gudstjenesten 3. mai er rett etter 1. mai. Hva med å ta med noe av 1. mai inn i dagens gudstjeneste?

En preken skal ikke være en politisk appell, men all teologi er også politisk. Det handler om hvordan vi bygger samfunnet vårt så menneskene føler seg ivaretatt og som endel av fellesskapet.

Jeg tenker at tråden til Kristeva om å være fremmed og ikke høre til, er en viktig tråd å følge. Samtidig som det settes søkelys på trender i dagens styresett som øker følelsen å være fremmed og utenfor.

Grete Hauge

Pensjonert prest

gretehaug@gmail.no

Velkommen til

Jervell- og alumniseminar

Torsdag 21. mai fra kl. 10 i Domus Theologica!

Tema: Den norske kirke: Åpenhet og egenart

Den norske kirke har lenge arbeidet for å framstå som åpen og inkluderende. Men er den gjennom alle reformer og gode intensjoner i ferd med å miste av syne sin teologiske egenart? Årets seminar vil handle om balansen mellom kirkens åpenhet og egenart.

Foredragsholdere: Trond Skard Dokka, Aud V. Tønnesen, Gro Steinsland, Trond Bakkevig og Åste Dokka.

Påmelding til praktikum@teologi.uio.no sammen med seminarbetaling til konto 8276 01 00354.

Se mer om seminaret på www.praktikum-pts.no.

Bønn og den gylne regel

6. søndag i påsketiden – søndag 10. mai 2015

Lesetekster:

Dan 9,17–19 Min Gud, vend ditt øre hit

eller Apg 4,23–31 Bønn og fellesskap

3 Joh 11 Ta det gode til forbilde

Evangelietekst:

Matt 7,7–12 Bønn og den gylne regel

*«Hvisk til meg på ny og på ny dette kallet, dypere enn alle andre kall.
Kallet til å elske»*

Bønnen er formulert av Heidi Strand Harbo. Den kan få stå som en overskrift over denne søndagen. En dag hvor bønn og nestekjærlighet er sentralt i tekstene. Tema som pløyer dypt i mange menneskers liv verden over. Tema som hver for seg er store nok, men som også henger sammen.

Kontekst og struktur

Tekstutsnittet fra Matteus inngår i den tredje, minst strukturerte og siste del av Bergprekenen (6:19–7:12). Her kommer visdomsordene som perler på en snor: *der skatten din er, vil også hjertet ditt være (6:21), gjør dere ingen bekymringer for morgendagen (6:34), døm ikke, for at dere ikke skal bli dømt (7:1), kast ikke perler til svin (7:6). Så kommer vår tekst, og ordparene i første del gjør det tilsynelatende veldig enkelt. Be, så skal dere få. Let, så skal dere finne. Bank på, så skal det lukkes opp for dere (7:7).* De tre verbene forekommer både i vers 7 og 8, og det er tydelig at det er Gud som er den handlende part (også kalt «divine passives», Harrington, Daniel J. 1991. *The Gospel of Matthew*. Collegeville, Minnesota: The Liturgical Press. S. 103). Strukturen videre har

et mellomparti hvor relasjonen mellom far og sønn løftes frem. Den gode far er han som, på tross av sin menneskelighet, gir sin sønn det han ber om. Hvor mye mer kan ikke da vår Far i himmelen gi? Gjennomgående vektlegges den nesten umiddelbare effekten bønn har, forankret i dette bildet på Gud som den far som mer enn gjerne gir sine gode gaver til dem som ber ham. Avsnittet rundes så av med den såkalte "gylne regel", før vi får vite at *dette er loven og profetene* (7:12). Så her, kjære kolleger, her er det mye å ta av!

Veier å gå

Bønn, bønnesvar og kanskje aller viktigst, mangelen på bønnesvar, er en vei. Det tilsynelatende enkle og «effektive» i tekstens ordpar, vil nok mange erfare som både vanskelig og svært langsomme prosesser. Om de i det hele tatt opplever at det de ber om gis, blir funnet eller åpnet opp i dette livet. Det kan jo også være på sin plass å problematisere inntrykket som kan sette seg i en aktiv lytter, at det nærmest bare er å servere en bestillingsliste, så ordner vår gode Far i himmelen opp.

Bønn er så mangt. Et sted å gå innom på denne veien er jo å hente frem hva Jesus selv har lært oss at vi skal gjøre, tidligere i Matteusevangeliet; *Vår Far i himmelen (...) la riket ditt komme, la viljen din skje* (6:9-10). Oppfordringen om den stille bønningen i det skjulte, bønningen med få og kjente ord, har nok vist seg mer levedyktig enn de mange bestillingslistene. Jeg husker selv hvor redd jeg var som liten for å glemme noen, da jeg på vei inn i søvnen kalte frem bilder på netthinne av alle dem jeg var glad i og som Gud måtte passe på. Det var en åpenbaring den dagen jeg fikk lære Fader vår. Det ble gode ord å hvile i. Som voksen har jeg også lært å verdsette den ordløse, stille bønningen. Sette av tid, sette meg ned, bare være. På gode dager hender det jeg klarer å åpne opp. Stillhetsarbeid er det noen som kaller det. For det ligger mye i stillheten, også motstand. Det krever sitt å være der. Men det er et levende sted å være. Og er man der lenge nok, så åpnes kanskje tilgangen til Kilden?

Anna Ramskov Laursen har nylig skrevet en bok om meditasjon i kristen tradisjon, *Veier til helhet* (2013. Oslo: Verbum). Den gir en god innføring i ulike former for kristen meditasjon. Hun bruker sin egen erfaring mye, og det synes jeg bidrar til å gjøre det hun skriver mer tilgjengelig for andre.

Det er all grunn til å løfte frem disse rike skattene som ligger i den kristne tradisjonen. Det er kanskje ikke veien å gå for alle, men det er opplagt i vårt samfunn at det er mange som søker i den retningen. "Mindfullness" er et begrep som kan nevnes. Det brer stadig om seg, og veien er egentlig ikke så lang mellom disse tradisjonene. En skepsis jeg har møtt, ligger i at det å sitte i stillhet i lange tider, tilsynelatende er å fjerne seg fra livet, fra det menneskelige, fra vår neste. At det åndelige får for mye plass. For meg er det motsatt. Å fordype seg i bønn og meditasjon handler ikke om å bli mer åndelig. Det handler om å bli mer menneske, på alle livets områder. Eller som Anna R. Laursen skriver det: *«Etter hvert blir vi den vi er i dypet av oss selv. Den vi er ment å være fra Skaperens hånd. Vi blir mer og mer naturlige, mer og mer menneske. Vi gir slipp på behovet for å bli noe, for å prestere noe, for å være noe annet enn den vi er, og erfarer at vi er oss selv. Vi lever naturlig fra vårt indre senter. Selvfølelsen blir bedre, og det blir lettere å våge vennskap. Og vi innser at vi har et ansvar for vår neste og for verden»* (Ramskov Laursen 2013: s. 60).

Det tar meg tilbake til den innledende bønnen: *«Hvisk til meg på ny og på ny dette kallet, dypere enn alle andre kall. Kallet til å elske»*. Bønnen til Gud vil alltid trekke oss tilbake til den andre, til vår neste. Det er også den gode sammenhengen i dagens evangelietekst. Rett etter disse forsikringene om at bønnen virker og om at Gud vil gi, kommer denne regelen med sitt gylne skjær. Og viser at alt henger sammen med alt. *«Alt dere vil at andre skal gjøre mot dere, det skal også dere gjøre mot dem»* (7:12).

Lesetekstene har de samme dimensjonene i seg. Daniel i sin bønn om nåde, Johannes tredje brev i sitt fokus på at den som gjør det gode er av Gud.

Gylne regler

Det er en dyp lengsel i alle mennesker. En lengsel etter å bli elsket. Vi fødes med den og lever med den hele livet. Når vi ser på det som vel er noe av kjernen i de aller fleste religioner, oppdager vi at denne fellesmenneskelige erfaringen også har nedfelt seg i de hellige skriftene. Det kan være greit å bli minnet på at det finnes mange gylne regler. Kirkelig dialogsenter har i sitt ressursmaterieell for konfirmanter samlet mange av disse. Jeg gjengir noen av dem her, til inspirasjon (og anbefaler selvsagt alle å sjekke ut dette gode materiellet: Kirke-

lig dialogsender. 2013. "Homo-hore-jøde-terrorist-svarting" – sier vi. Ressursmaterieell om antisemittisme, islamofobi og antisiganisme til bruk i Den norske kirke. Oslo. s. 74: http://www.ressursbanken.no/wp-content/uploads/2013/11/SierVi_A4_Nedlastingsformat.pdf):

Det du ikke vil at mennesker skal gjøre mot deg, det skal heller ikke du gjøre mot dem. (Jødedommen, Hillel, Talmud, Shabbath 31a)

Ingen av dere er (sant) troende før dine ønsker for din bror er det du ønsker for deg selv. (Islam, Profeten Muhammed, Hadith ifølge al-Bukhari og Muslim)

Dette er summen av plikter: gjør ikke mot andre det som vil forårsake skade på deg selv. (Hinduismen, skriftet Mahabharata, 5: 1517)

Gjør ikke mot andre ting det du vil oppleve som sårende på deg selv. (Buddhismen, Buddha, Udarna-varga, 5,18)

Jeg er ikke en fremmed for noen. Og ingen er en fremmed for meg. I sannhet er jeg en venn av alle. (Sikhismen, skriftet Guru Granth Sahib, Ang 1299)

Du må ikke tåle så inderlig vel, den urett som ikke rammer deg selv. (Arnulf Øverland, norsk dikter og en av stifterne av Human-Etisk Forbund)

I ring

Jeg lar disse tekstene ligge bak, mens jeg avslutningsvis tar dere med inn i en ring. I skrivende stund står det mye i media om «Fredens ring», som en gruppe unge muslimer tok initiativ til å danne rundt synagogen på St.Hanshaugen i Oslo. Ringene fra denne hendelsen brer seg. Forstanderen i synagogen, Ervin Kohn, sa at denne make-ringen fylte han med håp. «Håpet er å kjempe imot fiendebilder», sa han. Andre snakket om «å drepe fiendebilder». Det forteller mye om hvordan det er å bli pådyttet dem. Appellene som ble holdt denne lørdagen (21.februar) ligger tilgjengelig på nett. Jeg anbefaler alle å se dem og la seg inspirere. Som en blogger skrev: «*Det er noe vakkert over øyeblikk der historien presenterer en mulighet, og de riktige menneskene griper den og gjør det rette. I retorikken kalles den kvaliteten for kairos, talens evne til å samsvare med, og besvare de utfordringene øyeblikket rommer*». (Referanse hentet 26. februar 2015: <https://martingrunerlarsen.wordpress.com/2015/02/22/ringen-sluttet?>). Rabbiner Michael Melchior's tale den kvelden satte det som skjedde i perspektiv og berørte meg dypt. Jeg gjør et forsøk på å skrive ned noe av hans munt-

lige fremføring (men det gir ingen rettferdighet til inderligheten og engasjementet i fremføringen, så se den):

*«Den siste beskjed kommer fra mitt hjerte:
Ved at danne denne ring, har dere brutt en ring.*

*Ved at danne en ring av vennskap,
ved at danne en ring av kjærlighet,
ved at danne en ring en av solidaritet,
har dere brutt en ring av frykt, av hat, av mistro, av mord, av vold.
Dette er at danne en virkelig ring.*

(...)

Allahu Akhbar. Allah er stor.

Allah befinner seg, Gud befinner seg, vår felles Gud befinner seg alle steder i verden.

*Men mest av alt befinner seg Gud
i de steder hvor der bygges broer
og hvor det dannes ringer mellom mennesker.*

Det er der hvor Gud ønsker å være.

Det er der hvor menneskehetens fremtid sikres.»

(Referanse hentet 26. februar 2015: <http://www.vgtv.no/#!/video/108574/rabbiner-denne-ringen-bryter-ringen-av-frykt-og-hat>).

Salmeforslag:

Inngang 854 *No stig vår song*. Mellom lesningene 676 *Du åpner døren for ditt rike*. Hallelujavers før og etter evangelielesning. Etter preken 460 *Bortom tid og rom og tanke*/680 *Ubi caritas et amor* (for et litt mer meditativt preg). Offertoriesalme 604 *Jesus, livets sol og glede*. Slutning 209b *Døden må vike for Gudsrikets krefter!*

Anne Berit Løvstad Evang

Kapellan i Grorud menighet/ Dialogprest Kirkelig dialogsenter (vikar i 50% til 30. april 2015)

anne.berit.evang@oslo.kirken.no

Meninger

Minus manus

Jeg har med stor interesse lest både Jan Christian Kiellands to innlegg og Rolf Bergs innlegg. La meg si det med en gang: Jeg er enig med begge. Jeg er derimot uenig i det jeg opplever som polarisering mellom dem.

Det tok meg over sytten år å tore å preke uten manus, det vil si, helt uten var det ikke. Mitt manus besto av stikkord. Jeg husker at jeg var vikar i en kirke og hadde hatt den samme preken to år tidligere. Jeg må skynde meg å si at jeg ikke pleier å holde samme preken to ganger.

To år tidligere, da med renskrevet manus, var reaksjonene: "Så interessant. Nå fikk jeg mange tanker". Etter prekenen "uten" manus, var reaksjonene: "Så sterkt. Dette var det jeg trengte akkurat nå". "Samme" preken, med og uten manus, ga ulik virkning.

Da vi hadde teologistudenter i praksis på sykehuset der jeg jobbet, var jeg opptatt av formidlingen ved prekenen. Ofte anbefalte jeg studentene å løsrive seg fra manus. Men så fikk vi av og til studenter med det jeg vil kalle en litterær begavelse. Da sa jeg alltid: "Til deg vil jeg ikke anbefale å løsrive deg fra dine manus. Dine setninger er som musikk. Det må ikke ødelegges ved muntlig tale."

Så, kjære Jan Christian Kielland. Jeg er så enig i ditt anliggende, men ikke press det på sånne som Rolf Berg. Det er ikke fordi han er gammeldags, men fordi han har en helt egen begavelse når det gjelder å skrive tekst.

Men en ting tror jeg vi alle kan være enige om, og det er at formidling er helt avgjørende. Så når manus/stikkord er skrevet, er vi bare halvveis i forberedelsene.

PS

Av en eller annen grunn har jeg nå, etter over 30 år som prest ofte renskrevne manus igjen. Men jeg prøver å se minst mulig ned i det.

For hvem er tekstgjennomgangen god?

Det er ikke ofte man skrevet har, en tekstgjennomgangstekst som provoserer hver prest, og genererer tre fine svar. Til dem vil jeg svært gjerne si, at det er beklagelig når man sier for mye vi, og kaller patetisk den som er modig. Men at det vekker så mye engasjement, når en enkel fyr sier teksten må ta fyr, er verdt både et dikt og en sang.

Sivert Angel

Rektor, Det praktisk-teologiske seminar

Fremragende tekstgjennomganger

Fremragende tekstgjennomgang 1/2015

Mens meningsutvekslingen om hva som er en god tekstgjennomgang fortsetter, nå også på verseform, har redaksjonen tatt fatt på årets oppgave: å feire gode tekstgjennomganger. Som beskrevet i NNK 8/2014 kommer vi gjennom året til å trekke frem en tekstgjennomgang per nummer som på en særlig måte har kvaliteter som enten provoserer, er nytenkende, skaper refleksjon, ideer, setter teologien og teksten i sammenheng med vår egen tid og kontekst – eller flere ting på en gang.

I redaksjonen har det ikke vært entydig hvilken tekst som skulle stikke av med tittelen særlig “fremragende tekstgjennomgang” i nr 1/2015 – og det som noen har likt særlig godt har vært provoserende for andre. Etter close race er det til slutt Elisabeth Tveito Johnsen med «Karnevalsgudstjeneste – en fest for det som skal komme» til fastelavnssøndag som stikker av med det lengste strået.

Tekstgjennomgangen er solid og kunnskapsrik, en nydisputert doktor verdig, og kan på den måten også friste leseren til å ta fatt på avhandlingen.

Som et viktig innspill til hele den aktuelle gudstjenesten, innleder Tveito Johnsen med et skråblikk på det karnevaleske ved gudstjenester i Den norske kirke på denne søndagen. Det bør være en oppfordring til alle som lager karnevalsgudstjenester på fastelavn (eller som har lagt karnevalet til en annen søndag pga. vinterferie) om å vurdere karnevalet i forhold til dette: Er det en ytre festlig ramme til den egentlige gudstjenesten, der det eneste karnevaleske er at familiene er lokket til kirka med utkledd barn, eller får det karnevaleske en konstituerende betydning for gudstjenesten? Tveito Johnsen antyder det eskatologiske som en mulig konstituerende betydning

for karnevalet i gudstjenesten. Og hun gjør en herlig analyse av barn utkledd som monster, prinsesser og superhelter – og det provoserende ved dette for voksne.

Tveito Johnsen antyder to alternative veier inn i preken; en for de som vil både høre, leke og danse en preken, og en for de som vil høre en preken. Begge har med erfaringen av å gruglede seg.

Redaksjonen er delt i hvilken grad den liker eller ikke liker forslaget til prekenen som både kan høres, lekes og danses.; nNoen liker at hun sender de voksne ut, og lar dem få den erfaringen som søndagsskolebarn får mange søndager. Andre er uenige i det gode ved nettopp ideen om å vise de voksne ut av kirkerommet, og det som kanskje er det eneste stedet de finner felleskapet, utelukkende for å gjøre et morsomt poeng ut av at de er voksne. Noen mener at voksne – på godt og vondt - stort sett bruker all ledig tid på å sette barn i sentrum, slik at norske barn fremstår som litt mer hellige enn Gud ellers i uka, og av den grunn ikke behøver å balansere akkurat på alterringen. Andre liker det overraskende forslaget om å balansere akkurat på der, selv om det umiddelbart kan virke som et dårlig forslag, men samtidig: Det er karneval, og reglene oppløses, da er det vel nettopp et poeng at man gjør ting som ikke er riktig eller lov ellers?

I tillegg til forslaget om to forskjellige prekener i gudstjenesten kommer Tveito Johnsen kommer også med flere andre forslag til grep i gudstjenesten, utover to forskjellige typer prekener: Det være seg rRekvisitter, sminke og invitasjon til deltakelse i våpenhuset på vei inn, ordning av nattverdskøen og ballongslipp over menigheten i gudstjenesten, og utvida karnevalesk kirkekafe med godteri, kaker og mer lek etterpå. Til sist har Tveito Johnsen med et knippe forslag til salmer, både fra og utenfra salmeboka.

Redaksjonen ser at flere av forslagene kan fungere mange steder. Samtidig ser vi også at overføringsverdien muligens er størst i store, såkalte vellykka, menigheter med mange barn (i byene?). Kanskje ,og kanskje forslagene ikke vil fungere like godt i mer fämælte menigheter med mest et stort flertall av voksne. En av styrkene ved Tveito Johnsens tekstgjennomgang er at hun i I forslaget til bidraget til en preken for de som vil høre, finnes det riktignok gir mange innspill som går dypere inn i søndagens evangelietekst og med ulike forslag til innsteg som kan fungere uansett om en har karneval eller ikke i kirka.

Uansett mener rRedaksjonen mener at til sammen at Tveito Johnsens «Karnevalsgudstjeneste – en fest for det som skal komme» fortjener å løftes frem som et særlig fremragende bidrag, blant de mange gode tekstgjennomgangene i det forrige første nummeret av Nytt norsk kirkeblad i 2015bladet.

*Frem mot 500-års-jubileet for
Martin Luthers teser, trykker Nytt
Norsk Kirkeblad samtlige teser i de
kommende utgavene.*

41. "Man skal prædike varlig om den pavelige aflad, for at menigmand ikke skal faa den falske opfatning, at den er at foretrekke for de andre kjærligheds-gjærninger, eller agtes høiere end dem".

42. "Man skal lære de kristne, at det ikke er efter pavens sind og mening, at afladsløsning skulde være at sammenligne med en barmhjertigheds gjærning".